БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1954 АПРЕЛЬ 25 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 84 (3021)

ӨРТЭӨ 20 КОП.

Улус ажыл-агыйын улам ыңай көдүреринiң болгаш совет улустуң чаагай байдалын өстүреринiң үндезини — күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүү дээш бүгү улустуң калбак шимчээшкинин нептередиилиңер!

(1954 чылдың Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

КОММУНИСТИГ ПАРТИЯНЫҢ ДАЙЫНЧЫ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

Ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил каттыжышкынының хүнү, бүгү чурттарның ажылчыннарының акы-дуңмалышкы чоруунуң хүнү — Май 1-ге улуг совет улус, бүгү мурнакчы кижи төрелгетен улуг көдүрлүүшкүн-биле белеткенип турар. 1954 чылдың Май 1-ге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Кыйгырыгларын бистиң чурттуң болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннары тайбың дээш, демократия дээш, социализм дээш демиселдиң программазы кылдыр хүлээп ап турар.

Бодунуң Кыйгырыгларында СЭКП ТК-ның кыйгырып турары болза:

— Пролетаржы интернационализмниң тугун быжыг тудаал!

—Тайбың дээш, демократия дээш, социализм дээш демисежип турар улустарга акы-дуңманың байыры!

Тайбың дээш демиселчилерниң мурнуку одурларында улуг совет улус туруп турар. Социализмни чедиишкинниг тургузуп турар улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннары күчүлүг улус демократтыг күрүнелерниң тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Тайбыңга ынакшылдыг улустар улуг совет улус-биле кады тайбың дээш шудургу демисежип турарлар.

— Улус демократтыг чурттарның болгаш Совет Эвилелиниң бузулбас найыралы база кады ажылдажылгазы делгереп, быжыксын!

Май бирниң байырлалынга белеткел тайбыны камгалаар болгаш быжыглаар дээш демиселди улам калбартырының түгүнүң адаа-биле бүгү черлерде чоруп турар. Тайбың дээш демисел—бүгү улустарның хөрээ, тайбың дээш демиселдиң чаагай идеялары калбак массаларның медерелинде улам-на ханызы-биле синнигип турар.

— Тайбың дээш демиселге улустарның чаңгыс эвин быжыглаңар, тайбың талалакчыларының хүрээлеңин көвүдедип, сырый каттыштырыңар!

Совет улус бүгү делегейде тайбың хөрээ дээш демисешпишаан, совет күрүнеңиң эрге-ажыктарының камгалалынга турар, ооң күчүзүн быжыглаар деп боттарының ыдыктыг хүлээлгезин кажан-даа утпайн турар. Совет улус бистиң чуртувуска коммунизмни тургузар дээш, бүгү делегейге тайбың хөрээ дээш шудургу демиселин бодунуң тулчуушкунларга шылгатынган авангардызы —Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазыбиле чорудуп турар.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң чуртувуста ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның бузулбас эвилели тургустунган болгаш быжыккан, хөй националдыг совет күрүнеңиң улустарының бузулбас найыралы тургустунган болгаш быжыккан.

— Совет тургузугнуң тендиш дивес үндезини—ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның бузулбас эвилели делгерезин!

Коммунистиг партияның XIX съездизиниң, СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының шиитпирлери-биле чепсегленген совет кижилериң күчүлүг күш-ажылчы көдүрлүүшкүнү болза, күрүне даалгаларын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш Май мурнунуң социалистиг чарыжының калбарыышкыны-биле илеретинип турар. Бүдүрүлгениң чаартыкчыларынып—үлетпүрде, транспортта, тудугда, көдээ ажыл-агыйда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң мастерлериниң армиязы хүн келир тудум-на көвүдеп турар.

Москвачыларның патриотчу эгелээшкинин бистиң областың ажылышчылери изии-биле деткээннер. Кызылдың автотранспорт конторазының болгаш аъш-чем комбинадының коллективтери, хөмүр даш шахталары, районнарның үлетпүр комбинаттары болгаш өске-даа бүдүрүлгелери социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин алгаш, чедиишкинниг күүседип турарлар.

Областың ховуларында часкы тарылга ажылы калбарган. Чаа-Хөл районда Молотов аттыг, Таңды районда «Революцияның чалбыжы» колхозтар тарылга ажылының темпизин дүргедедип турарлар. Чөөн-Хемчик районнуң бүгү колхозтарында часкы хову ажылы калбарган.

СЭКП ТК-ның Кыйгырыглары эр-херээжен колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының мурнунга дайынчы сорулгаларны салган. Малдың баш санын өстүрер болгаш ооң продуктулуун бедилер, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң үндезини болур тараа бүдүреринiң көвүдедир сорулга-биле кур болгаш куруккан черлерни калбаа-биле шиңгээдип алыры көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының мурнунда салдынган.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнче ажылчы чоннарны мобилизастап турар СЭКП ТК-ның Кыйгырыглары — чоннуң материалдыг чаагай амыдыралын болгаш культуразын өстүрер дугайында партияның болгаш чазактың хүн-бүрү сагыш салыышкынының чаа тодаргай хереченилели болур. Хоорайга болгаш көдээге аъш-чем болгаш үлетпүр баанныларының садыгаашкының хөжүдери, магазиннериң болгаш ниитиниң чемненилге четкилерин калбартыры, чоннуң кадык камгалалының хөрээн экижидери болгаш сайзырадыры эргежок чугула.

Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң экономиказының болгаш культуразының улам ыңай чечектелишкини дээш демиселче совет улусту мобилизаставышаан, Коммунистиг партия болза, совет хөрээженнерге, Бүгү-эвилелдиң Ленинчи Коммунистиг Аныяктарының Эвилелинге, совет профэвиледдеринге тодаргай кыйгырыгларны салып турар.

Төрээн Коммунистиг партияга кижизитирген болгаш удуртурган совет улус бодунуң күштеринге быжыг болгаш чайгылыш чок бүзүрелдиг. Совет күрүнеңиң күчүзү—совет улустуң мораль-политиктиг чаңгыс эви кажангызындан-даа артык быжыг болгаш тиилетирбес.

Коммунистиг партияга совет улустуң ынакшылы болгаш идегели улуг болгаш кызыгаар чок, партияның удуртулгазы-биле коммунизмниң магалыг чаагай оруу-биле улам бурунгаар чоруурунга ооң шиитпирлин чайгылыш чок. Партияның Төп Комитединиң мындыг кыйгырыглары бүгү совет улустуң сеткилин, бодалын, күзел-соруун илередип турар:

—Коммунизмниң тургузукчузу — улуг совет улус делгерезин!

—Коммунизмни тургузары дээш демиселге совет улустуң улуг хейаът киирикчи болгаш удуртукчу күжү—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

— Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинның тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазыбиле — коммунизмниң тиилелгезинче, бурунгаар!

„Коммунист“ сеткүүлдүң үжен чыл ою

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының теоретиктиг политиктиг сеткүүлү «Коммунистик» (мурнунда «Большевик» деп адап турган) бирги дугаары үнгениниңдээр 30 чыл болуп эрткен.

Сеткүүл бодунуң туруп келген үезиниң дургузунда ленинизмниң бүгү дайзыннарынга удур, партияның идеялыг каттыжыышкыны дээш, бистиң кадрларывыстың теоретиктиг деңнелин улам ыңай бедидери дээш идепкейлиг демисежип келген.

Сеткүүлдүң тематиказы дыка янзы-бүрү. Ында парлатынып турар чүүлдер кадрларның идей-теоретиктиг деңнелин бедидеринге база оларның практиктиг ажылынга дузалажып турар.

Апрель 21-де Эвилелдер Бажыңының Колонналарлыг залынга «Коммунист» сеткүүлдүң 30 чыл оюнга алдар болдурган хурал болуп эрткен. Кол редакторнуң оралакчызы эш Дорошев илеткел кылган.

Сеткүүлдүң адынга дыка хөй байырлар келген.

Хуралдың төнчүзүнде улуг концерт болган.

(СЭТА).

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралдары

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң 1954 чылдың март 21-де кады хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫННАДЫГ

Апрель 21-де, эртенгиниң 10 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунга Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң кады хуралы болуп эрткен.

Хуралдың даргазы—Эвилелдиң Совединиң даргазы депутат **А. П. Волков** 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединiң дугайында илеткелди кылыры-биле ССРЭ-ниң Сан министри депутат **А. Г. Зверевке** сөс берген.

Депутат Зверевтиң илеткелиниң соонда хуралдың даргазы палаталарга хүлээп алдынган сессияга айтырыгларны көрүнүң чурумун өзугаар, ССРЭ-ниң Күрүне бюджединiң дугайында илеткелдиң талазыбиле бюджет комиссияларының эдеринчи илеткелдери болгаш саналонадлар палаталарның тус-тус хуралынга эртер деп дыңнаткан.

Оон ынай хуралдың даргазы ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Георгий Максимилианович Маленковтуң билдириишкинин номчаан.

«ЭВИЛЕЛДИҢ СОВЕДИНИҢ БОЛГАШ НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНИҢ КАДЫ ХУРАЛЫНЫҢ ДАРГАЗЫНГА

ССРЭ-ниң Конституциязын өзугаар болгаш ССРЭ-ниң чазаан тургузарының дугайында айтырыгны ССРЭ-ниң Дээди Совединге көөрү-биле кииреринге холбаштыр Министрлер Чөвүлели болза, бодунуң хүлээлгелерин күүсеткен болгаш бодунуң бүрүн эргелерин Дээди Советтиң мурнунга хүлээдип берген деп санап тур.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединге бо медээни дыңнадырын Силерден ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели дилеп тур.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы— Г. МАЛЕНКОВ.

1954 чылдың апрель 21».

Чазактың билдириишкини-биле холбаштыр санал бергеннер болза: депутат **А. И. Кириченко** (Украин ССР-ниң Киевский-Ленинский округу), депутат **И. В. Капитонов** (Москва хоорайның Краснопресненский округу), депутат **И. Д. Мустафаев** (Азербайджан ССРЭ-ниң Хачмасский округу).

Депутат **А. И. Кириченконуң** саналын өзугаар ССРЭ-ниң Дээди Соведи дараазында доктаалды чаңгыс үн-биле хүлээп алган:

«1. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи ССРЭ-ниң чазааның бодунуң бүрүн эргелерин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң мурнунга хүлээдип берип турарының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының билдириишкинин хүлээп ап, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көрүп турар болгаш ССРЭ-ниң чаа чазааның составының дугайында саналды Дээди Советке киирип келирин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Георгий Максимилианович **Маленковка** дагзып тур.

2. ССРЭ-ниң чазааның чаа составын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң амгы сессиязынга бадылагыже чедир бодунуң хүлээлгелерин күүседип үргүлчүлээрин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге дагзыр.

Моон-биле Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң кады хуралы доозулган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Г. М. Маленковтуң билдириишкининиң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

1954 чылдың апрель 21-де Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң кады хуралынга хүлээп алдынган

1. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи ССРЭ-ниң чазааның бодунуң бүрүн эргелерин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң мурнунга хүлээдип берип турарының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының билдириишкинин хүлээп ап, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көрүп турар болгаш ССРЭ-ниң чаа чазааның составының дугайында саналды Дээди Советке киирип келирин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Георгий Максимилианович **Маленковка** дагзып тур.

2. ССРЭ-ниң чазааның чаа составын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң амгы сессиязынга бадылагыже чедир бодунуң хүлээлгелерин күүседип үргүлчүлээрин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге дагзыр.

Националдар Совединиң 1954 чылдың апрель 21-де хуралының дугайында *ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ*

Апрель 21-де хүндүскүнүң 4 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунга Националдар Совединиң ийиги хуралы болуп эрткен. Хуралдың даргазы—Националдар Совединиң даргазы депутат **В. Т. Лацис.**

Националдар Соведи Националдар Совединиң бюджет комиссиязының даргазы депутат **А. М. Сафроновтуң** эдеринчи илеткелин дыңнаан.

Бюджет комиссиязының эдеринчи илеткелиниң соонда 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединiң дугайында илеткелдиң талазы-биле саналдар калбарган.

Санал бергеннер болза: депутат **А. М. Пузанов** (РСФСР-ниң Омский округу), депутат **Н. Д. Ундасынов** (Казах ССР-ниң Петропавловский көдээ округу), депутат **В. К. Клименко** (Украин ССР-ниң Ворошиловградский округу), депутат **М. Д. Чубинидзе** (Грузин ССР-ниң Тбилисиниң 26 комиссарлар аттыг округу), депутат **Ф. З. Загафуранов** (Башкир АССР-ниң Белорецкий округу), депутат **Г. Я. Рудь** (Молдав АССР-ниң Прокиевский округу), депутат **Т. Кулатов** (Киргиз ССР-ниң Пржевальский округу), депутат **Н. А. Мухитдинов** (Узбек ССР-ниң Наманганский көдээ округу), депутат **П. С. Прокконен** (Карело-Фин ССР-ниң Подожский округу), депутат **К. Е. Цибенко** (Украин ССР-ниң Сумский округу).

Моон-биле Националдар Совединиң ийиги хуралы доозулган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң I сессиязында

Апрель 21-де Москвага, Кремльдиң Улуг Ордузунга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыылдазының бирги сессиязы ажылын үргүлчүлээн. Эртенгиниң 10 шакта Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң кады хуралы ажыттынган.

Чазак ложаларында — эштер **Г. М. Маленков, В. М. Молотов, Н. С. Хрущев, К. Е. Ворошилов, Н. А. Булганин, Л. М. Каганович, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, М. Г. Первухин, Н. М. Шверник, А. И. Кириченко, М. А. Суслов, П. Н. Поспелов, Н. Н. Шаталин.**

Депутаттар болгаш аалчылар партияның болгаш чазактың удуртукчуларынга байыр чедирип, диңмиттиг адыш часкап турганнар. Шупту туруп келген.

Аалчыларның аразында үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның чаартыкчылары, культураның ажылдакчылары, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң төлээлекчилери, партия болгаш совет ажылдакчылары. Даштыкы күрүнелерниң Москвада турар элчин болгаш төлээ черлериниң баштыңнары, даштыкы болгаш совет парлалганың төлээлекчилери олуржуп турар.

Дарга столунда — Эвилелдиң Совединиң даргазы депутат **А. П. Волков.** Националдар Совединиң даргазы депутат **В. Т. Лацис**, оларның оралакчылары: депутаттар **Н. Т. Кальченко, А. А. Лебедев, В. П. Мжаванадзе, З. С. Омарова. Н. Е. Авхимович. П. Т. Комаров, М. М. Султанова, П. Г. Тычина.**

Хуралдың даргазы — Эвилелдиң Совединиң даргазы депутат Волков кады хуралдың хүн айтырыы—1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединiң дугайында илеткел деп дыңнаткан.

Илеткел кылыры-биле ССРЭ-ниң Сан министри депутат **А. Г. Зверевке** сөс берген.

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалар талазы-биле 571.8 миллиард түңнүг рубльге болгаш чарыгдалдар талазы-биле — 562,7 миллиард түңнүг рубльге ССРЭ-ниң Дээди Совединге бадылаары-биле киирип келгенин илеткелчи дыңнаткан. Күрүне бюджединiң акша-хөреңгилериниң хөй кезиин үлетпүрнү, көдээ ажыл-агыйны, транспортту, садыгны болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларын хөгжүдеринче совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг чаагай байдалын бедидеринче угландырып турар.

1954 чылда Күрүне бюджедин чедиишкинниг күүседир чорук ажыл-агыйның иштики чыылдаларын шиитпирлин-биле көвүдедирин база оларны боттуг болгаш камныг ажыглаарын негеп турар дээрзин Сан министри айыткан. Ажыл-агыйның иштики чыылдаларының өзүлдезиниң үндезини бүдүрүлгени чайгылыш чокка калбартыры база продукцияның бот-үнезин болгаш эргилде чарыгдалдарын үргүлчү кудуладыры, акша-хөреңгилерни чарыгдаарда камналганың шыңгыы чурумун боттандырары болуп келген болгаш болуп арттар-даа. Продукцияның бот-үнезин кудуладырының хөрээнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үргүлчү бедидери бирги черге-ниң ужур-дузалыг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге бадыладыры-биле киирип келген 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджеди улус ажыл-агыйының талазы-биле улуг ужур-дузалыг болгаш коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын боттандырарынга идигни бээр деп эш Зверев туннеп чугаалаан.

Хуралдың даргазы ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Г. М. Маленковтан ооң адынга билдириишкин киргенин болгаш ол билдириишкинде ССРЭ-ниң Конституциязын өзугаар база ССРЭ-ниң чазаан тургузарының дугайында айтырыг ССРЭ-ниң Дээди Совединиң көрүлдезинде тургустунганы-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели бодунуң хүлээлгелерин күүседип дооскан деп санап турарын болгаш бодунуң бүрүн эргелерин Дээди Советтиң мурнунга хүлээдип берип турарын чугаалап турар деп дыңнаткан.

Депутат **А. И. Кириченкога** сөс берген. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа бистиң чуртувусту удуртурун чедиишкинниг хандырган деп медеглээш, эш Кириченко ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көрүн болгаш чазактың чаа составының дугайында саналды Дээди Советке киирип келирин эш Маленковка дагзыр деп саналдаан.

Депутаттар болгаш аалчылар ол саналды диңмиттиг үр адыш часкаашкыны-биле уткаан. Шупту туруп келген.

— Чазактың ажыл-чорудулгазының эң эки үнелээшкини болза, бистиң чуртувустун улус ажыл-агыйының бүгү адырларында чедип алдыпган чедиишкиннер болур, — деп эш Кириченко үргүлчүлеп чугаалаан.— Совет Эвилели бодунуң чогаадыкчы күштериниң чечектелишкининде туруп турар болгаш үлетпүрнүң, транспорттуң, көдээ ажыл-агыйның, эртемниң болгаш культураның улам ыңайгы хөгжүлдезиниң оруу-биле чайгылыш чокка чоруп олурар. Бистиң улузувус Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртулгазы-биле ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң бешки беш чыл планын чедиишкинниг күүседип турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың политиказының изиг чүүлдүгүнүүшкүнү болза, 1954 чылдың март 14-те ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар болган. Коммунистиг партияның, Совет чазактың болгаш бүгү улустуң бузулбас сырый каттыжыышкынын ол соңгулдалар бүгү делегейге база дагын көргүскен. Совет улусту чыыткылыг эчис сорулга—коммунизмче Коммунистиг улуг партия, ооң Төп Комитеди болгаш Совет чазак аппар чыдар.

Депутат **И. В. Капитоновка** сөс берген. Төрээн чуртка, ажылчын аңгыга, колхозчу тараачыннарга болгаш совет интеллигенцияга бодунуң кызыгаар чок бараан болуушкуну-биле ажылчы чоннарның изиг ынакшылын болгаш кайгамчык чаагай өөрүп четириишкинин тыпкан Совет чазактың ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көөрүн ол база илергейлээн.

Улустуң чаагай чоруунуң болгаш социалистиг Ада-чурттуң чечектелишкининиң дугайында, сагыш салыышкыны Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка дээди хоойлу болуп турар дээрзин совет кижилер хөй чылдыг дуржулгазынга бүзүреп көрген. Бистиң чазаавыс улустуң чазаа. Ол улустуң амыдыралын эки билир болгаш бодунуң бүгү күштерин Төрээн чуртту быжыглаарынга, совет кижилерниң аас кежиинге берип турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет кижилер социалистиг Төрээн чуртунуң күчү-шыдалының улам ыңайгы быжыгыышкыны, бистиң чуртувуска коммунизмниң долу тиилелгези дээш күштерин болгаш күш-ажылын харамнанмастар деп депутат Капитонов чугаалаан.

Индирде депутат **И. Д. Мустафаев.** Хөй националдыг Совет күрүне болза, эрге-чагырга ажылчы чоннарны, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилели сыныш дивес, улустарның болгаш нацияларның идеологтуг деңэргези тиилеп турар өзулуг демократтыг күрүне болур деп ол чугаалаан.

Бистиң даштыкы политикавыстың бузулбас принциви болза, улуг азы бичии кандыг-даа чурттуң национал хосталгазын болгаш бот эргезин хүндүлээри болур. Совет Эвилели таайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының политиказын чайгылыш чокка шыны-биле чорудуп, боттарының талазындан кады ажылдажылганы болгаш ажыл херекчи харылзааларны күзеп турар күрүнелер-биле ону хөгжүдүп турар деп ол чугаалаан.

Чазактың ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көөр болгаш чазактың составының дугайында саналды Дээди Советке киирип келирин эш Маленковка дагзыр дээрзиниң дугайында саналды депутат Мустафаев деткээн.

Дээди Совет дараазындагы доктаалды бир үн-биле хүлээп алган:

1. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи ССРЭ-ниң чазааның бодунуң бүрүн эргелерин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң мурнунга хүлээдип берип турарының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының билдириишкинин хүлээп ап, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көрүп турар болгаш ССРЭ-ниң чаа чазааның составының дугайында саналды Дээди Советке киирип келирин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Георгий Максимилианович **Маленковка** дагзып тур.

2. ССРЭ-ниң чазааның чаа составын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң амгы сессиязынга бадылагыже чедир бодунуң хүлээлгелерин күүседип үргүлчүлээрин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге дагзыр.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң кады хуралы ооң-биле хагдынган деп чарлаан.

(СЭТА).

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралы

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНДЕ

Хүндүскүнүң 4 шакта Кремльдиң Улуг Ордузунга Националдар Совединиң ийиги хуралы ажыттынган.

Дарга столунда—Националдар Совединиң даргазы депутат **В. Т. Лацис**, дарганың ораланчылары **Н. Е. Авхимович, П. Т. Комаров, М. М. Султанова, П. Г. Тычина.** Чазак ложаларында эштер **Н. А. Булганин, А. И. Микоян, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов** оларны депутаттар болгаш аалчылар изиибиле уткааннар.

Националдар Совединиң бюджет комиссиязының эдеринчи илеткелин кылыры-биле комиссияның даргазы **А. М. Сафроновка** сөс берген. 1954 чылда Күрүне бюджедин бюджет комиссиязының эдиглерин киириштирбишаан бадылаарын ол саналдаан.

Депутат Сафроновтуң эдеринчи илеткелиниң соонда саналдар эгелээн.

Депутат **А. М. Пузановка** (РСФСР) сөс берген. Күрүне бюджединиң эң чугула онзагай үүлдериниң бирээзи болза, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринге төзевилелдериниң улуг өзүлдези болуп турар. Ол сорулгаларга үүгле РСФСР-ниң талазы-биле эткен чылдыынган барык бүдүн чартык катап хөй 25,3 миллиард рубль чарыгдатынар.

Сибирьниң, Поволжьениң болгаш РСФСР-ниң Соңгу Кавказының чамдык черлериниң колхозтары болгаш совхозтары СЭКП ТК-ныҥ февраль-март Пленумунуҥ доктаалын боттандырбышаан, 6 миллион 800 муҥ гектар чаа черлерни шиҥгээдип алыр. Хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар кур болгаш куруккан черлерге тараа культураларының тарылгаларын калбартырының доктаатынган планын элээн ажыр күүседир дээш боттарынга социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар. Россий Федерациязының ол черлерни шиҥгээдип ап турар машина-трактор станцияларынга болгаш совхозтарынга 60 муҥ тракторларны, хөй санныг комбайннарны, андазыннарны, культиваторларны, дискалыг илиирлерни, сеялкаларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын берген.

Депутат Пузанов оон ыңай республиканың чурт үлетпүрүүнүң ажылының болгаш капитал тудуушкунунуҥ айтырыгларының дугайын чугаалаан.

1954 чылда ССРЭ-ниҥ Күрүне бюджеди чурттуҥ мурнунга партияның болгаш чазактың салганы ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуҥ сорулгаларынга бүрүн дүгжүп турар деп ол чугаалаан. Бюджетти боттандырары бистиҥ Төрээн чуртувустуҥ күүү-шыдалын улам ыңай быжыглаарының болгаш совет кижилериҥ материалдыг чаагай байдалын бедидериниҥ хереэнге чаа салыышкын болур.

Депутат **Н. Д. Ундасынов** (Казах ССР) бодунуҥ чугаазының хөй кезиин көдээ ажыл-агыйның улуг көдүрлүүшкүнүнүҥ кайгамчык улуг сорулгазын шиитпирлээри-биле холбашкан айтырыгларга чырыткан. 1954—1955 чылдарның дүргузунда шиҥгээдип алыр кур болгаш куруккан черлериҥ ниити шөлүнүҥ барык чартык кезии Казахстанда туруп турар. Республиканың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери—1954 чылда кур болгаш куруккан черлерни шиҥгээдип алырының күрүне планын үүгле күүседир эвес, харын ону 100 гектарга ажыр күүседир деп социалистиг хүлээлгелерни боттарынга ап турарлар.

Республикада мал ажылының хөгжүлдезиниҥ дугайын чугаалавышаан, ажыл-агыйның ол адырының удуртулгазында улуг четпестерни узуткаарының, малдың туруштуг чем суурун тургузарының, малдың баш санын кажаалар-биле хандырарының, мал ажылының кол чорудулгаларын механизастаарының, ону мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаарының болгаш оларга культураамыдыралдың чогуур таарымчалыг байдалдарын тургузарының эргежок чугулазын депутат айтып чугаалаан.

1954 чылда ССРЭ-ниҥ Күрүне бюджедин бюджет комиссиязының эдиглери-биле бадылаарын депутат Ундасынов саналдаан.

Депутат **В. К. Клименко** (Ворошиловград область) сөс алган.

Донбасстың ажылчы чоннары партияның болгаш чазактың салган кайгамчык улуг сорулгаларын күүседир дээш бүгү чурт-биле кады чүткүлдүг ажылдап турарын ол чугаалаан. Ворошиловград областың үлетпүрү чыл келген тудум өзүп турар. 1953 чылда ниити продукция үндүрүлгези 1950 чылдыынга деңнээрге 43,8 хуу өскен. Ол-ла үениң иштинде хөмүр даш тывыжы 20,6 хуу улгадып, металл үндүрүлгези каш-даа катап өскен.

Ынчалза-даа область бүгү курлавырларны болгаш аргаларны ам-даа чедир ажыглавайн турарын депутат демдеглээн. Күрүне планнарын күүсетпейн турар шахталар болгаш участоктар бар. Хөмүр даш үлетпүрүнүҥ министерствозу шахталарны эде тургузарының болгаш оларның төлевилел күүлерин шиҥгээдип алырының чогуур хемчеглерин албайн турар.

Депутат **М. Д. Чубинидзе** (Грузин ССР) үлетпүр хөгжүлдезиниҥ талазы-биле республиканың чедиишкиннериниҥ дугайын чугаалаан. 1953 чылда аңаа хөмүр даш тывыжы 1930 чылдыынга деңнээрге каш-даа катап өскен. Республикада станок тудуунуҥ болгаш машина тудуунуҥ үлетпүрү тургустунган. Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрү база калбак хөгжүлдени алган. Пөс-таавының он-он бүдүрүлгелери торгу, хөвең саазын болгаш дүк пөстерни өзүп турар хемчээлге бүдүрүп үндүрүп турар.

Оон ыңай көдээ ажыл-агыйның айтырыгларының дугайын чугаалавышаан, амгы бар суггарылга каналдары республиканың хереглелин ыракта-ла хандырбайн турарын депутат чугаалаан. Үстүү-Алазоннуң суггарылга каналының тудуушкунун дүргедедир дугайында айтырыгны ол ССРЭ-ниҥ Көдээ ажыл-агый министерствозунуҥ мурнунга тургускан.

Депутат **Ф. З. Загафуранов** (Башкир АССР) республиканың улус ажыл-агыйының болгаш культуразының кайгамчык улуг өзүлдезиниҥ дугайын чугаалаан. Бешки беш чылдың үш чылдарының дургузунда оон үлетпүрүнге бүгү дөрт беш чылдарның дургузунда салдынганынга көөрде, 1,6 катап хөй акша-хөреңгилер салдынган. Ам Башкирияда чаа улуг бүдүрүлгелерни тудуп турар.

Оон-биле кады республиканың улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинде ажыглатынмаан хөй-хөй курлавырлар барын депутат айыткан. Элээн хөй үлетпүр бүдүрүлгелери планнарын күүсетпейн турар болгаш бир дески эвес ажылдап турар. Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү ам-даа чавыс, мал ажылы четпес хөгжүп турар. Республиканың партия болгаш совет организациялары бар четпестерни узуткаарының хемчеглериҥ ап, 1954 чылдың планын чедиишкинниг күүседиринче хоорайның болгаш көдээниҥ ажыл-ишчилерин мобилизастап турар.

Индирде депутат **Г. Я. Рудь** (Молдав ССР). Молдав улус Совет Эвилелиниҥ бүгү улустары-биле бир дөмей, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниҥ талазы-биле партияның болгаш чазактың ажылдап кылган хемчеглерин улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алгаш, оларны күүседири-биле кызымаккай ажылдап турар деп ол чугаалаан. 1953 чылда Молдавия 1950 чылдыынга көөрде күрүнеге тарааны 10 миллион 300 муҥ пудту, чигир свёклазын 27 миллионуҥ пудту хөйнү, виноградты 6 муҥ пудтан хөйнү ажыр дужааган. Тарымал тоорукту, кат-чимисти, эштти болгаш өске-даа продуктуларны база элээн хөй катап ажыр дужааган.

Молдавияның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери ам СЭКП ТК-ныҥ сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырар дээш, Бүгү-эвилелдиҥ көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир эрге дээш чарышты калбартканнар.

Депутат Рудь республикага ыяш материалдарының дужаалга планын үргүлчү күүсетпейн турар ССРЭ-ниҥ Ыяш болгаш Саазын үлетпүрүнүҥ министерствозун, а ол ышкаш орук тудуунга дуза көргүспейн турар Автотранспорт болгаш Чазаглыг оруктар министерствозун шүүмчүлээн.

Депутат **Н. А. Мухитдинов** (Узбек ССР) республикага улус ажыл-агыйының болгаш культура тургузуушкунунуҥ сорулгаларын удуртурун экижидериниҥ дугайын бодунуҥ саналынга чугаалаан. Ам Узбекистанның ажылчы чоннарының мурнунда чуртту хөвең-биле хандырарының хөгжүлдени алган. Пөс-таавының он-он бүдүрүлгелери торгу, хөвең саазын болгаш дүк пөстерни өзүп турар хемчээлге бүдүрүп үндүрүп турар.

Оон ыңай көдээ ажыл-агыйның айтырыгларының дугайын чугаалавышаан, амгы бар суггарылга каналдары республиканың хереглелин ыракта-ла хандырбайн турарын депутат чугаалаан. Үстүү-Алазоннуң суггарылга каналының тудуушкунун дүргедедир дугайында айтырыгны ол ССРЭ-ниҥ Көдээ ажыл-агый министерствозунуҥ мурнунга тургускан.

Депутат **Ф. З. Загафуранов** (Башкир АССР) республиканың улус ажыл-агыйының болгаш культуразының кайгамчык улуг өзүлдезиниҥ дугайын чугаалаан. Бешки беш чылдың үш чылдарының дургузунда оон үлетпүрүнге бүгү дөрт беш чылдарның дургузунда салдынганынга көөрде, 1,6 катап хөй акша-хөреңгилер салдынган. Ам Башкирияда чаа улуг бүдүрүлгелерни тудуп турар.

Депутат **М. Д. Чубинидзе** (Грузин ССР) үлетпүр хөгжүлдезиниҥ талазы-биле республиканың чедиишкиннериниҥ дугайын чугаалаан. 1953 чылда аңаа хөмүр даш тывыжы 1930 чылдыынга деңнээрге каш-даа катап өскен. Республикада станок тудуунуҥ болгаш машина тудуунуҥ үлетпүрү тургустунган. Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрү база калбак хөгжүлдени алган. Пөс-таавының он-он бүдүрүлгелери торгу, хөвең саазын болгаш дүк пөстерни өзүп турар хемчээлге бүдүрүп үндүрүп турар.

Оон ыңай көдээ ажыл-агыйның айтырыгларының дугайын чугаалавышаан, амгы бар суггарылга каналдары республиканың хереглелин ыракта-ла хандырбайн турарын депутат чугаалаан. Үстүү-Алазоннуң суггарылга каналының тудуушкунун дүргедедир дугайында айтырыгны ол ССРЭ-ниҥ Көдээ ажыл-агый министерствозунуҥ мурнунга тургускан.

Депутат **Ф. З. Загафуранов** (Башкир АССР) республиканың улус ажыл-агыйының болгаш культуразының кайгамчык улуг өзүлдезиниҥ дугайын чугаалаан. Бешки беш чылдың үш чылдарының дургузунда оон үлетпүрүнге бүгү дөрт беш чылдарның дургузунда салдынганынга көөрде, 1,6 катап хөй акша-хөреңгилер салдынган. Ам Башкирияда чаа улуг бүдүрүлгелерни тудуп турар.

Депутаттар **Т. Кулатов** (Киргиз ССР), **П. С. Прокконен** (Карел-Фин ССР), **К. Е. Цибенко** (Украин ССР) олар база санал бергеннер.

(СЭТА).

Владимир Ильич Лениниҥ төрүүген хүнүнден бээр 84 чыл оюн Москваның ажылчы чоннары демдеглеп эрттиргеннер

Москваның ажылчы чоннары бүгү совет чурт-биле кады Коммунистиг партияның үндезилекчизи болгаш шылгарангай баштыңчызы, делегейде карачаңгыс социалистиг күрүнениҥ тургузукчузу Владимир Ильич Лениниҥ төрүүген хүнүнден бээр 84 чыл оюн демдеглеп эрттиргеннер.

Найыслалдың бүдүрүлгелериҥе, тудугларына, албан черлериҥе, өөредилге черлериҥе, лекция залдарына В. И. Лениниҥ амыдыралынга болгаш революсчу ажыл-чорудулгазынга алдар болдурган беседалар болгаш илеткелдер эрткен. Төөгү эртемнериниҥ кандидады М. Я. Панкратованың «В. И. Ленин социалистиг тургузуушкунга улус массаларының ролюнуҥ дугайында» деп темалыг илеткели политиктиг болгаш эртем билиглери нептередириниҥ талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниҥ Төп лекториязынга болуп эткен.

В. И. Лениҥе алдар болдурган беседалар болгаш илеткелдер апрель 20-де «Динамо», Киров аттыг, «Калибир», Владимир Ильич аттыг, 1-ги подшипник заводтарынга, а ол ышкаш Ильич аттыг депога, Ленин аттыг шериг-политиктиг Академияга болуп эрткилээн. Лекторлар, илеткелчилер болгаш агитаторлар совет чуртту амыдыралыдан ленинчи идеяларның улам тиилеп турар күжүнүҥ чижектерин көргүскеннер, ажылчын ангы-биле тараачыннарның улуг найыралының дугайын, совет күрүнениҥ күчү-шыдалының үнер дөзү —улустарның найыралының дугайын чугаалааннар.

В. И. Лениниҥ амыдыралынга болгаш революсчу ажыл-чорудулгазынга алдар болдурган делгелгелерни Москваның дыка хөй библиотекаларынга организастаан. Совет Армияның Төп Бажыңының Фрунзе аттыг библиотеказынга В. И. Лениниҥ ажылдарының делгелгезин ажыткан. Шак ындыг библиотеканы Күрүнениҥ Ленин аттыг библиотеказы беҥеткээн.

В. И. Лениниҥ музейи хөй кижилиг болган. ССРЭ-ниҥ революция музейинге бир хүннүҥ дургузунда муҥ ажыг ажылчы чоннар кээп турган. Киров аттыг бирги шак заводунуҥ нефть үлетпүрүнүҥ ажылдакчылары, медицина болгаш полиграф институттарының студентилери ажылчы чоннарның гениалдыг баштыңчызы В. И. Лениниҥ дугайында беседаны дыңнааннар.

Кызыл шөлде В. И. Лениниҥ болгаш И. В. Сталинниҥ Мавзолейинге элээн каш муҥ москвачылар болгаш найыслалдың аалчылары чорааннар.

(СЭТА).

В. И. Лениниҥ Чогаалдарының ССРЭ-де үндүрүлгези

Бүгү-эвилелдиҥ ном палатазының медээ санын ёзугаар алырга, совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда ССРЭ-ге Маркстың, Энгельстиҥ, Лениниҥ, Сталиниҥ 17799 номнарын 101 дылдарда 1.045 миллион экземпляр ажып турар ниити тираж-биле парлап үндүрген.

Совет үениҥ дургузунда В. И. Лениниҥ 6217 номнары үнген. Оларның ниити тиражы 269 миллион экземпляр ажып турар. Лениниҥ ажылдарын 79 дылдарда парлап үндүрген.

Владимир Ильичиниҥ тус-тус чогаалдарын дыка хөй катап парлап үндүрген. «Улустуҥ өңүктери» деп үүл база олар социал-демократтарга удур канчаар тулчуп турарларын 88 катап, «Что делать?» деп ажылды 147 катап, «Империализм—капитализмниҥ дээди чадазы»— 178 катап, «Күрүне болгаш революция» — 168 катап, «Империализм болгаш эмпириокритицизм» — 91 катап, «Коммунизмге ургулларның «чөөнээр» аарыы» — 114 катап парлатынган, «Совет эрге-чагырганың эвилелгиг сорулгалары» деп үүл 99 катап, «Улуг эгелээлгин» деп үүл 112 катап үнген. В. И. Лениниҥ «Аныяктар эвилелдериниҥ сорулгалары» деп чугаазы 353 катап үнген. Ол 65 дылдарга 13 миллион 752 муҥ экземпляр тиражтыг кылдыр үнген.

В. И. Лениниҥ Чогаалдарының дөрткү үндүрүлгезин боттандырган. Ол үндүрүлгелериҥ парлатынган томнарының ниити тиражтары 52728 муҥ экземпляр чедип турар.

1954 чылдың апрель 1-де медээни ёзугаар алырга, В. И. Лениниҥ Чогаалдарының (дөрткү орус үндүрүлгеден очулгалар) украин, белорус, узбек, грузин, азербайджан, латви болгаш армян дылдарга очулгалары доозулган.

(СЭТА).

Школаларда экзаменнериҥ санын кызырганы

Школаларга экзаменнериҥ санын кызырар дугайында РСФСР-ниҥ Чырыдыышкын министерствозу бо чылдың апрель 20-де дужаал үндүрген. Ында айтып турары болза:

Ортумак школаны доозар өөреникчилер бышкан билигниҥ аттестадынга мурнунда тос эртемниҥ талазы-биле экзаменнер дужаап турган болза, ам экзаменнерни чеди эртемге дужаар. Геометрия болгаш даштыкы дыл талазы-биле аас шылгалдаларын оларга дужаатырбас.

Чеди-классчыларга экзаменнер ийи санга кызырлыр: олар орус дылдың аас, бижимелинге болгаш географияга база алгебраның бижимелинге шылгалдалар дужаар.

Дөрт эртемниҥ орнунга ийи эртемниҥ талазы-биле шылгалдаларны дөрткү класстың өөреникчилери дужаар. Олар орус дылга, арифметикага бижимел ажылдарны күүседирлер.

Өске класстарга экзаменнериҥ саны база элээн кызырлыр. Дөрт эртемниҥ орнунга ийи эртемниҥ талазы-биле экзаменнерни бешки-классчылар дужаар, а алдыгы-классчыларга беш экзаменниҥ орнунга ийи экзамен болур. Сески класстарга мурнунда алды экзамен турган болза, ам үш-ле экзамен артар—литературага сочинение, алгебрага (бижимел-биле), геометрияга (аас-биле).

Тоску класстарга экзаменнер саны база кызырлыр. Ол класстарның өөреникчилери мурнунда бышкан билигниҥ аттестадынга демдектерин киириштирип турган — география, дарвинизмниҥ үндезиннери, ол ышкаш литература (аас-биле)—мындыг эртемнериҥ экзаменнеринден хосталыр.

Ынчангаш бо чазын школаларга экзаменнер мурнуку чылдардан эрте доостур: онгу класстарга июнь 18-те, чедиги классатарга—май 31-де, дөрткү класстарга—май 24-те.

(СЭТА).

Экзаменнерге белеткелдер чоруп турар

Бии-Хем районнуҥ школалары удавас эгелээр экзаменнерге бүгү талалыг белеткелче кирипкен. Школаларның өөреникчилери аас-биле болур экзаменнериҥ билеттери-биле ниити таныжылганы эткен. Тустус өөреникчилер болгаш класстар экзаменнерге канчаар белеткенирил—деп допчу үүлдерни школаларның кана солуннары боттарының арынарында бижип турар. Школаларның өөреникчилериҥе болгаш оларның ада-иелериҥе хамаарыштыр экзаменнерге белеткелдер дугайында сагындырыглар, айтылгалар хөйү-биле делгереэн.

Школаларда комсомол, пионер организациялары болгаш өөреникчилер комитеттери экзаменнерге белеткелдериҥ мурнуку одуруунда туруп, бүгү өөреникчилерни хынамчалыг белеткелче чыыра мобилизастап турарлар. Ылаңгыя Туран болгаш Өөк чеди чыл школаларында бо ажылдар эки тургустунган.

Экзаменнерге канчаар белеткенип турарының дугайында чоокта чаа Хадың чеди чыл школазынга хыналда чорутунган. Школа бодунуҥ белеткелин үшкү улдунда түннелдериҥе өөренип эткен материалдарның катаптаашкынын хынамчалыг чорудуп, катаптаашкынны амыдырал-биле тудуш холбаага эрттирип турарлар. Олар ам программалыг материалдарның доозулбаан кезектериниҥ өөредилгезин үргүлчүлеп вишаан, өөренип эткениҥе берге берге темаларга хамаарыштыр немелде кичээлдерни, консультацияларны тускай расписание ёзугаар организастап турар.

6—7 класстарда төөгү, конституция, биологияның өөредилге программазы доозулган, оон башкылары эштер Востриков, Данилина ам үүгле катаптаашкынның кичээлдерин чорудуп турар. Олар катаптаашкынны программаның тус-тус кезектериниҥ, темаларының аайы-биле чорудуп, кол кичээнгейни кошкак өөредилгелиг өөреникчилер-биле тускай ажылче угландырган. Катаптаашкынны шак ынчаар организастаар чорук—эртемниҥ үндезиннерин быжыы-биле шиҥгээдип, аастың-даа, бижимелдиҥ-даа экзаменнеринге бедик түүнелдерни чедип алыр арганы өөреникчилерге бээр.

Ындыг болза-даа районнуҥ чамдык школаларында өөренип эткен материалдарның катаптаашкынын экзаменнерге белеткелдиҥ болгаш оларны эрттириниҥ саавыры-биле үүлдешпейн турарын, бо шиитпирлиг улдунда чамдык школаларда өөредилге шынарының бедивейн турарын демдеглевейн барып болбас. Чижээ, Туран чеди чыл школазынга катаптаашкынны шуут-ла билеттер-биле чорудуп, экзаменнерге бүгү талазы-биле белеткениниҥ чурумун үрээр таварылгалар болдунгулааның сөөлгү хүннерде илереткеш эткен.

Хадың чеди чыл болгаш өске-даа чамдык школаларда дүүрээзиниг берге байдал болза, дөрткү улдуҥнуҥ эгелээнинден бээрги үениҥ дургузунда хүн-бүрүүнүҥ кичээлдериҥе багай демдектерниҥ саны көвүдеп, үшкү улдуҥнуҥ деңнелиндеп безин кудулап турар үүл бар. Ылаңгыя Хадың чеди чыл школазының 162 өөреникчилериниҥ 50-ни сөөлгү хүннерде элээн хөй багай демдектерни алгылаан.

Ам частың чылыг хүннериниҥ дүжүп келгени-биле кады, өөреникчилер үе-шаңның хөй кезиин оюннарже чарыгдап, кудумчуларда лапту, городок ойнап турарлар. Ол чорук экзаменнер белеткелинге элээн шаптыкты ужураштырып болур. Башкылар болгаш ада-иелер өөреникчилериҥ дыштанылга шагын, оларның өөредилгези-биле моон сригаар улам чөп аралаштырып, хүн режиминиҥ шын сагыышкыны дээш контрольду тургузары, өөреникчилериҥ бажың кичээнгейни шын башкарары негеттинип турар.

Школаның башкылар коллективтери бо шиитпирлиг хүннерде эң күжениишкинниг ажылдап, өөреникчилерни экзаменнерге чедиишкинниг белеткендиреринче онза кичээнгейни салып, ылаңгыя өөредилгезинге кошкак өөреникчилер-биле тускай ажылдарны организастап, оларга немелде кичээлдерни, консультацияларны тускай расписание ёзугаар чорудар, школаларның класстарын, коридорун экзаменнерже угландыр шимеп дериир ужурлуг. Бо шиитпирлиг болгаш харыысалгалыг ажылды чедиишкиниг эрттиреринге школаларда ада-иелер комитеттери, комсомол, профэвилел организациялары башкыларга улуг дузаны чедирип болур.

Районнуҥ школалары быжырымчалыг белеткелди чорудуп турган, бо чылың шилчириниҥ болгаш доозарының экзаменнеринге бедик шыыарлыг өөредилгени көргүзүп, ындыр дээриинге быжыы-биле бүзүреп болур.

М. ЧИГРИДОВ,
Бии-Хем районо эргелекчизи.

Областың ховуларында

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

БОРА-ТАЙГА. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхозтуҥ колхозчулары Бүгү-эвилелдиҥ көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир эргени чедип алыр дээш база Май бирни күш-ажылдың чедиишкиннери-биле демдеглээр дээш бүгү совет кижилер-биле бир дөмей май мурнунуҥ социалистиг чарыжынче кирип, апрель 20-де часкы тарылга ажылынче организастыг кирген.

Чадаана МТС-тиҥ колхозта келген трактористери эштер Голубкин, Сорокин, Топорин олар апрель 20-де 11 гектарны аңдарып база 25 гектар черге үрезинни чаштырып илииртээн. Колхозчулар 15 гектар чернин хараганын туруп аштаан.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чөөн-Хемчик районнуҥ «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниҥ тараажылары СЭКП ТК-ныҥ февраль-март Пленумунуҥ доктаалын боттарының хуралынга танышкан. Шанчыг болгаш Каът-Хавак бугаларын аштап септээш кур болгаш куруккан черлерни бо чылын ажыглалга киирер дугайында колхоз баштаар черге санал киирген.

Тараажыларның саналын колхоз баштаар чери өөренип көргеш, ол саналды колхозчуларның ниити хуралынга тургускан. Хурал тараажыларның саналын деткээш, Шанчыг болгаш Каът-Хавак бугаларын аштап септээш бо чылын оон 284 га кур болгаш куруккан черлерин ажыглалга киирер деп шиитпир үндүргген.

М. ЧҮЛДҮМ.

ӨВҮР РАЙОН

ХАНДАГАЙТЫ. (Телефон-биле). Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхоз Май бирни күш ажылдың улуг чедиишкиннери-биле демдеглээр дээш бүгү совет кижилер-биле бир дөмей май мурнунуҥ социалистиг чарыжынче кирип, апрель 20-де часкы тарылга ажылынче организастыг кирген.

Чадаана МТС-тиҥ колхозта келген трактористери эштер Голубкин, Сорокин, Топорин олар апрель 20-де 11 гектарны аңдарып база 25 гектар черге үрезинни чаштырып илииртээн. Колхозчулар 15 гектар чернин хараганын туруп аштаан.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чөөн-Хемчик районнуҥ «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниҥ тараажылары СЭКП ТК-ныҥ февраль-март Пленумунуҥ доктаалын боттарының хуралынга танышкан. Шанчыг болгаш Каът-Хавак бугаларын аштап септээш кур болгаш куруккан черлерни бо чылын ажыглалга киирер дугайында колхоз баштаар черге санал киирген.

Тараажыларның саналын колхоз баштаар чери өөренип көргеш, ол саналды колхозчуларның ниити хуралынга тургускан. Хурал тараажыларның саналын деткээш, Шанчыг болгаш Каът-Хавак бугаларын аштап септээш бо чылын оон 284 га кур болгаш куруккан черлерин ажыглалга киирер деп шиитпир үндүргген.

М. ЧҮЛДҮМ.

АГИТАТОРЛАРГА БОЛГАШ ПРОПАГАНДИСТЕРГЕ ДУЗАЛАМЧЫ

Майның бири — делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыжыышкынының хүнү

Ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыжыышкынының хүнү, бүгү чурттарның ажылчыннарның акыдуңмалышкы чоруунуң хүнү — Май бириң бо чылын тайбыңны камгалаары болгаш быжыдары, улустар аразынга эп-найыралды быжыглаары дээш күштелип турар демиселдиң-байдалында демдеглеп турар.

Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының дайынчы күштерин көөрүүн хүнү — Май бириниң чыскаалы алдарлыг төөгүлүг.

1889 чылдың чайынында Парижке чыылган II Интернационалдың барги конгрези Май 1-ни пролетаржы эп-сеткил каттыжыышкынының Бүгү делегей хүнү кылдыр чыл бүрү демдеглээр шиитпирни хүлээп алган.

Бо дайынчы байырлалдың уткашынарының болгаш ужур-дузазының дугайында 1904 чылда В. И. Ленин мынчаар бижээн:

«Эштер ажылчыннар! Бүгү чурттарның ажылчыннары медерелдиг амыдыралче боттарының одунгаын байырлаар, кандыг-даа күчүлээшкинге болгаш кижини кижи дарлаар мөлчүгделге удур демиселге, миллион-миллион ажылчы чоннарны аштан, ядаралдан болгаш дорамчылалдан хостаар дээш демиселге бодунуң каттыжып турарын байырлаар хүн — Май бири келди. Бо улуг демиселге ийи делегей: капиталдың делегейи биле күш-ажылдың делегейи, мөлчүгделдиң болгаш кулданыышкынның делегейи, акыдуңмалышкы чоруктуң болгаш хосталганың делегейи боттодунга удурланыштыр туруп турардыр». (Чог., т. 7, арын 181).

Октябрьның социалистиг улуг революциязының соонда Май 1-ниң хүнү бистиң чуртувуска күрүне байырлалы кылдыр чарлатынган.

Дайын мурнундагы чылдарда-ла май мурнунуң социалистиг чаржын чорудары биске чаңчыл болу берген. Ол чаңчыл кадыг-дошкун дайын шылгалдаларының чылдарында улам быжыккан. Дайын сөөлүндеги үе база-ла совет улустуң тайбың чогаадыкчы күш-ажылының көстүп көрбээн чедиишкиннери-биле демдеглетинген.

Бистиң областың ажылчы чоннары 1954 чылдың май мурнунуң социалистиг чаржынче шагда-ла кирген. Кызыл АТК-зының болгаш хоорайның аш-чем комбинадының ажылчын, албан-хаакчылары бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш бедиткен чаа хүлээлгелерни алган.

1954 чылдың Май бирин совет кижилер болза, 800 миллион ажыг кижи каттыштырып турар демократиянның болгаш социализмниң улуг лагериниң өзүп, күштелип турарының, бодунуң Төрээн чуртунуң экономиказының болгаш культуразының көдүрлүүшкүнүнүң, ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның чаагай чоруу өзүп турарының, ССРЭ-ниң өзүп турар бүгү делегей ат-алдарының байдалында ужуражып турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан Совет Эвилелиниң улустары боттарының бүгү күштерин болгаш чогаадыкчы энергиязын коммунизмни тургузарының улуг херээнге мобилизастаан. ССРЭ-ниң бүгү үлетпүрүүнүң ниити продукциязы 1952 чылбиле деңнээрге 1953 чылда 12 хуу, 1950 чыл-биле деңнээрге 45 хуу өскен. Бистиң чуртувус көдээ ажылчагайда улуг чедиишкинни чедип алган—тараа шөлүнүң болгаш колхозтар көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү дайын мурнундагы хемчээлди үгле четкен эвес, харын ашкан. Эртемниң, культураның, ураи-түүлдүң ажылдакчылары улуг чедиишкиннерлиг болган.

Ынчаарга Коммунистиг партия чүгле бо маргыш чок болгаш улуг чедиишкиннерни эвес, харын ажылчы чоннарның үзүктелчок өзүп турар материалдыг база угаан-бодал хереглелдерин барымдаалап турар. СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының доктаалдарында база партияның, чазактың өскедаа шиитпирлеринде көдээ ажылагыйның бүгү адырларын, бирги ээлчегде мал ажылын болгаш тарааны, картофельди база ногааларны бүдүрерин дүрген хөгжүдериниң дайынчы, тодаргай программазы бердинген.

Партия болгаш чазак 1954—1955 чылдарда 13 миллион гектар кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыр, оортан 1100—1200 миллион пуд тараа дүжүдүн, ооң иштинде 800—900 миллион пуд бараанны тарааны ажаап алыр сорулганы салган.

Бистиң области күүлүг ажыл-агый техниказы-биле хандыртынган 12 машина-трактор станциялары ажылдап турар. МТС-тер болза, Тываның көдээ ажыл-агыйының улуг көдүрлүүшкүнүнүң херээнге шиитпирлиг рольду ойнаар. Часкы тарылганы 7—9 ажыл хүнүнде чорудар, муң-муң гектар кур болгаш куруккан черлерни аңдарар хүлээлге колхозтарның, МТС-териң болгаш совхозтарның мурнунда салдынган.

Хожудап турар районнарны, колхозтарны болгаш совхозтарны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрер, социалистиг көдээ ажыл-агыйның бүгү кур күштерин кыска хуусаада бүрүн ажыглаар дээш, ажылчы чоннарга аъш-чемниң бүгү продуктулары, чиик үлетпүрге чиг-эттиң бүгү хевирлери чуртка четчир кылдыр тургустунзун дээш бистиң алдарлыг колхозчу тараачыннарывыс, машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның ажылдакчылары боттарының бүгү күштерин салырлар дээрзинге Коммунистиг партия ханы бүзүрелдиг.

1954 чылдың часкы тарылгазын кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге үлегерлиг эрттирер дээш бистиң областың колхозчу тараачыннары социалистиг чарышты улам калбартыр ужурлуг.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның удуртулгазы-биле улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннары көдүрлүүшкүнүнүң болгаш чечектелиишкиннің оруу-биле бүзүрелдиг чоруп орар. Польшада, Чехословакияда, Венгрияда, Румынияда, Болгарияда, Албанияда үлетпүрүүн деңнели 1954 чылдың эгезинде дайын мурнундагызын үштен ажыг катап ашкан. Көдээ ажылагыйның ниити продукциязы көвүдээн. Долу эки-турага үндезилээш миллион-миллион тараачыннар кооперативтиг тургузуушкуннуң болгаш коллективтиг күш-ажылдың оруунче шилчип турарлар.

Капиталистиг, колониалдыг болгаш хамаарылгалыг чурттарның ажылчы чоннары Май бирин мырыңай үндезин ылгалдыг байдалдарда демдеглеп турар. Капитализмниң ниити кризизи чидигленип турар, ооң уштунуп үнерин империалистер чаа дайынга белеткелден дилеп турарлар, чепсегелиишкинни эдере бүдүрер чорук, экономиканың милитаризациязы ажылчын аңгының ядаарынга, күш-ажылчы тараачыннарның хоозураарынга, ажыл чок чоруктуң өзеринге, миллион-миллион кижилерниң аштап-хилинчектенирингe чедирип турар. Амгы үеде капиталистиг чурттарда (колония чурттар чокка) 32 миллион долу болгаш чартык ажыл чоктар санатынып турар. Улус массаларны мөлчүүр болгаш үптээр чорук кайгамчык өзүп, үндүрүглер улгадып турар. Чижээлээрге, АКШ-та 1952—1953 бюджет чылында дорт үндүрүглер дайын мурнундагызындан 12 катап, Францияда—2,6 катап, Англияда — 2 катап бедээн. Өртектериң үзүктелчок өзүлдезиниң түңнелинде ажылчы чоннарның боттуг ажыл төлевири кызырлып, амыдыралдың үнези өзүп, чоннуң хереглели болгаш садып алыр аргалыы кудулап турар.

Мынды байдалдарда ол чурттарда тайбың болгаш хамаарышпас чорук, улустуң демократтыг эргелери дээш демисел капиталистиг мөлчүгделге, аш болгаш ядарангай чоруккa удур демисел-биле каттышкан. Күчүлүг ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин капиталистиг делегейни божаңнадып турар. АКШ-та миллион-миллион ажылчыннар ажыл соксадып турар. Делегейниң ийиги дайынның мурнундагызындан 3—4 катап хөй ажыл соксадыышкыннары Англияда болуп турар. Чижээлээрге, АКШ-та 1952—1953 бюджет чылында дорт үндүрүглер дайын мурнундагызындан 12 катап, Францияда—2,6 катап, Англияда — 2 катап бедээн. Өртектериң үзүктелчок өзүлдезиниң түңнелинде ажылчы чоннарның боттуг ажыл төлевири кызырлып, амыдыралдың үнези өзүп, чоннуң хереглели болгаш садып алыр аргалыы кудулап турар.

Мынды байдалдарда ол чурттарда тайбың болгаш хамаарышпас чорук, улустуң демократтыг эргелери дээш демисел капиталистиг мөлчүгделге, аш болгаш ядарангай чоруккa удур демисел-биле каттышкан. Күчүлүг ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин капиталистиг делегейни божаңнадып турар. АКШ-та миллион-миллион ажылчыннар ажыл соксадып турар. Делегейниң ийиги дайынның мурнундагызындан 3—4 катап хөй ажыл соксадыышкыннары Англияда болуп турар. Ажылчын аңгының экономиктиг тулчуушкуннары политиктиг тулчуушкуннарже — национал өскерлиишкиниң чазактарынга, герман милитаризмниң айылынга удур, агрессивтиг америк империализмниң аайынга чагыртыр чоруккa удур демиселче шилчип турар.

Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарда национал-хосталгалыг шимчээшкин калбарган. Вьетнамның Патет-Лаонуң, Кхмерниң, Малайяның, Филиппиннериң улустары боттарының хосталгазы дээш холдарынга боочепсээн туткаш демисежип турарлар. Империалистиг дарлалга удур, национал хамаарышпас чорук дээш Азияның, Африканың, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң, Латин Американың улустары көдүрүлгеен.

Бо демиселге Совет Эвилелиниң болгаш демократтыг лагерьниң чурттарының шуут болгаш хажык чок чорудуп турары тайбыңны камгалаарының болгаш быжыдарының, чаа дайынны белеткээринге болгаш кыысып үндүрерингe удур демиселдиң тендиш дивес политиказы, улустар аразының кады ажылдажылгазының болгаш бүгү чурттар-биле ажыл-херекчи харылзааларны сайзырадырының политиказы оларны сорук киирип турар. Бо политика болза, социалистиг болгаш капиталистиг ийи системаларның кожа турарынып болгаш тайбың чарыжының болдунуп болурунуң дугайында ленинчи-сталинчы өөредигни барымдаалаан. ССРЭ-ниң тайбыңа ынакшылдыг даштыкы политиказы—империалистиг чаа дайынны кыысып үндүрерингe шиитпирлиг шаптыктаашкын болур.

Бо чылдың апрельдиң 26-да Женевага ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш КУР-ның өске сонуургалдыг чурттар-биле кады чөвүлел хуралын чыылдырар, аңаа Корея болгаш Индий-Кыдат айтырыгларын шиитпирлээр дугайында Берлин чөвүлел хуралының шиитпири бо политиканы барымдалаар; бо чылдың март 31-де АКШ-тың, Англияның, Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазында бүгү ниити тайбыңны быжыдарынче совет улустуң ханы чүткүлү илеретинген.

Милитаризмге, реакцияга удур, дайын кыысыкчыларынга удур демиселге пролетаржы интернационализмниң тугунуң адаа-биле делегейниң ажылчы массалары улам сырый каттыжып турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый каттышкан совет улус бо демиселдиң болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эви—бистиң Төрээн чуртувустуң күжүнүң болгаш тиилетирбезиниң үнер дөзү деп чүвени совет кижилер эки билир.

Колхозчу шөлдүң хүнү

Эртенги хүннүң херелдери даглар баштарында чаа-ла шоңгулап келген болгаш хемнерниң, чоогаларның иштинче оожум чылып кирип турган. Суурдан ырак эвесте черде тракторнуң аянныг хөөмейи ховунуң хамнаарактарының үнү-биле чарыштыр дыңналып турган. Трактор бригадазының трактористери ажылче үнүптерингe белен кылдыр дөгертинип алган турганнар.

—Чиик-кара кел чыдыр—деп чугаалавышаан, чолдаксымаар аныяк-эр дүвүрээн байдал-биле бажында кирип келди.

— Дүүн бистиң аравыстан ажыл нормазын күүсетпээн кижи бар бе—деп трактор бригадазының бригадири эш Дуган-оол учётчиги оолдан айтыра-дыр.—Чок—деп оол бүзүрелдии-биле харыылааш, улаштыр чоргаарал-биле —бистиң тиилекчивис Делгерни эки билир-ле болгай силер, дарга,ол ам мурнукузундан-даа артык эки ажылдап турар — деп немей чугаалаан.

Машина чедип келген. Ында Барыын-Хемчик райкүүскомнуң даргазы эш Красный-биле «Тиилелге» колхозтуң даргазы эш Бавуу олар болду.

— Райкүүскомнуң шефке алган колхозу бо чүве, силерге бодувустуң организастаанывыс 649 рубль түңнүг белекти чедирип келдим—деп хөглүү-биле чугаалааш ажыл херектиң канчаар чоруп турарын айтырбышаан, бодунуң чыгыларын эш Красный берген. Келген белектен саван, аржыыл, тапкы, дыргак болгаш дыка хөй янзы-бүрү номнар, база колхозчу аптека бар болду. Ол белектерде район ажылдакчыларының өөрүшкүүлүг күзелин илереткен сөстер бижитинген болган.

Бригадир эш Дуган-оол база шалыпчы тракторист эш Делгер олар ол белекти хүлээп ап тура:—часкы тарылганы 7—8 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деңнелге эрттирбеш, бедик дүжүттү ажаап алырын болгаш кывар, чаар материалдарны камнаарын хүлээнмишаан, боттарының өөрээн сеткилин илередип чугааланнар.

Колхоз бо чылын 745 гектар черге тараа культураларын тарыыр планныг. Ооң 402 га черин чарып белеткээн болгаш шык базырыышкынын дооскан. Оон аңыда 190 га куруккан черни аңдарып тарыыр. Бугалыг-Бут ужунга эрткен чылын 20 га чиңгетараа тарааш, ооң га бүрүзүнден 25 центнер дүжүттү алган, а бо чылын аңаа 140 ганы немей тарып, мурнукузундан бедик дүжүттү алырын колхозта хову ажылының бригадазының бригадири эш Шожал хүлээнген.

Кежээкиниң 5 шак турган. Колхозтуң картофель болгаш ногаа культуралары ажаап өстүрер бөлүүнге райкүүскомнуң коллективи 19 кижи шефтеп чеде берген. Олар ол хүн 4 муң ажыг ирик-өдек саважыгаштарны кылган болгаш үш оңгарларга өдекти уруп, ооң рамаларын салып берген.

Чурукта: Механизаторларга райкүүском коллективиниң белээн эш Красныйның оларга тутсуп турары.

Чуруу **С. Феоктистовтуу.**

Социалистиг чарыштың түңнелинде

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдырага боттандырары дээш Өвүр районнуң өске сонуургалдыг чурттар-биле кады чөвүлел хуралын чыылдырар, аңаа Корея болгаш Индий-Кыдат айтырыгларын шиитпирлээр дугайында Берлин чөвүлел хуралының шиитпири бо политиканы барымдалаар; бо чылдың март 31-де АКШ-тың, Англияның, Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазында бүгү ниити тайбыңны быжыдарынче совет улустуң ханы чүткүлү илеретинген.

Милитаризмге, реакцияга удур, дайын кыысыкчыларынга удур демиселге пролетаржы интернационализмниң тугунуң адаа-биле делегейниң ажылчы массалары улам сырый каттыжып турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый каттышкан совет улус бо демиселдиң болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эви—бистиң Төрээн чуртувустуң күжүнүң болгаш тиилетирбезиниң үнер дөзү деп чүвени совет кижилер эки билир.

Эртенги хүннүң херелдери даглар баштарында чаа-ла шоңгулап келген болгаш хемнерниң, чоогаларның иштинче оожум чылып кирип турган. Суурдан ырак эвесте черде тракторнуң аянныг хөөмейи ховунуң хамнаарактарының үнү-биле чарыштыр дыңналып турган. Трактор бригадазының трактористери ажылче үнүптерингe белен кылдыр дөгертинип алган турганнар.

—Чиик-кара кел чыдыр—деп чугаалавышаан, чолдаксымаар аныяк-эр дүвүрээн байдал-биле бажында кирип келди.

— Дүүн бистиң аравыстан ажыл нормазын күүсетпээн кижи бар бе—деп трактор бригадазының бригадири эш Дуган-оол учётчиги оолдан айтыра-дыр.—Чок—деп оол бүзүрелдии-биле харыылааш, улаштыр чоргаарал-биле —бистиң тиилекчивис Делгерни эки билир-ле болгай силер, дарга,ол ам мурнукузундан-даа артык эки ажылдап турар — деп немей чугаалаан.

Машина чедип келген. Ында Барыын-Хемчик райкүүскомнуң даргазы эш Красный-биле «Тиилелге» колхозтуң даргазы эш Бавуу олар болду.

— Райкүүскомнуң шефке алган колхозу бо чүве, силерге бодувустуң организастаанывыс 649 рубль түңнүг белекти чедирип келдим—деп хөглүү-биле чугаалааш ажыл херектиң канчаар чоруп турарын айтырбышаан, бодунуң чыгыларын эш Красный берген. Келген белектен саван, аржыыл, тапкы, дыргак болгаш дыка хөй янзы-бүрү номнар, база колхозчу аптека бар болду. Ол белектерде район ажылдакчыларының өөрүшкүүлүг күзелин илереткен сөстер бижитинген болган.

Бригадир эш Дуган-оол база шалыпчы тракторист эш Делгер олар ол белекти хүлээп ап тура:—часкы тарылганы 7—8 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деңнелге эрттирбеш, бедик дүжүттү ажаап алырын болгаш кывар, чаар материалдарны камнаарын хүлээнмишаан, боттарының өөрээн сеткилин илередип чугааланнар.

Колхоз бо чылын 745 гектар черге тараа культураларын тарыыр планныг. Ооң 402 га черин чарып белеткээн болгаш шык базырыышкынын дооскан. Оон аңыда 190 га куруккан черни аңдарып тарыыр. Бугалыг-Бут ужунга эрткен чылын 20 га чиңгетараа тарааш, ооң га бүрүзүнден 25 центнер дүжүттү алган, а бо чылын аңаа 140 ганы немей тарып, мурнукузундан бедик дүжүттү алырын колхозта хову ажылының бригадазының бригадири эш Шожал хүлээнген.

Кежээкиниң 5 шак турган. Колхозтуң картофель болгаш ногаа культуралары ажаап өстүрер бөлүүнге райкүүскомнуң коллективи 19 кижи шефтеп чеде берген. Олар ол хүн 4 муң ажыг ирик-өдек саважыгаштарны кылган болгаш үш оңгарларга өдекти уруп, ооң рамаларын салып берген.

Чурукта: Механизаторларга райкүүском коллективиниң белээн эш Красныйның оларга тутсуп турары.

Чуруу **С. Феоктистовтуу.**

Колхозтар тудуг материалдарын белеткээринге көскү чедиишкиннерлиг. «Торгалыг» колхоз тудуг материалын белеткээр планын апрель-де 115 хуу күүсеткен. «Совет Тываның 5 чылы» колхоз 1532 кубометрни белеткеп, ажыглалга киирген. Мурнакчыларның саны өскен. Хүнде чудук кезер нормазын Шөйбер-оол, Анай-оол, Чымба, Борбак олар 125—150 хуу, бызаңчылар Шөмбүл, Чымба, Балдакай 140—180 хуу база Устуунчук, Энгежик, Санаа, Чигден-оол 150—170 хуу күүседип, ак-сеткилдиг ажылдап турарлар.

Өөредилгеже школа назылыг уругларны бүрүнү-биле хаара туткан. Школаларның өөредилге кижизидилгелиг ажылдары экижип турар. Чаа өөредилге чылынга оттулар ыяш белеткелин бо ийи колхозтар ажыр күүсеткеннер.

Сумуда бижикти билбес болгаш биче билир 80 кижини өөредип турар 8 кезек черде бижик бөлгүмнери ажылдап турар. Бижик өөредилгези неделяда 2 катап доктаамал эрттип турар. Культармейжилер Дадар, Кызыл-уруг, Дүнзеңмаа олар 38 кижини эки кылдыр өөреткеш, 5 бижик биилбес, 15 биче билир кижини өөреткеннер. Колхозтарда көдээ клубтар үргүлчү ажылдап турар.

Сумуда кижи эмнелгезиниң 2 салбырының ажылы улам-на экижип, медицина талазы-биле 32 илеткел, беседаларны чоруткан.

Колхозтарда магазиннер садып алыышкынның планын багай эвес күүсеткеннер. Торгалыг магазини бараан саарылгазының планын 171 хуу күүсеткен. Дус бүдүрүлгези квартал планын 205 хуу күүседип, ында Бежин-оол, Доржукай, Дөрбет-оол олар дус казар планын 120—200 хуу күүсеткилээннер.

Сумунуң заготживсырьё агентизи кварталда алгы-кеш садып алыр планын 111 хуу, өлүк планын рубль-биле 123 хуу күүсеткен.

Ынчангаш Дус-Даг суму Советтериниң социалистиг чарышка алган хүлээлгелерингe бедик көргүзүглерни чедип алгаш, районда мурнакчы Советтериниң бирээзи болган.

Д. ШАГДЫР.

Чоолаачыларның чедиишкини

Кызылдың автотранспорт конторазының чоолаачылары Май бирге күш-ажылдың бедик көргүзүглери-биле ужуражыр дээш май мурнунуң социалистиг чарыжынга алган хүлээлгезин чедиишкиниг күүседип турар. Чүүк сөөртүр машинаның чоолаачылары эштер Крут, Кондратьев, Ячменев, Лыков, автобус башкарыкчылары эштер Лущаев, Шилов олар 20 ажыл хүнүнүң сөөртүлге планы 125—200 хуу чедир күүседип, элээн хөй кывар, чаар материалды камнап алганнар.

Спорт ажылый чугаалашкан

Кызылдың башкы институдунуң актовый залынга хоорайның күш-культуржуларының актив хураны болуп эрткен.

Аңаа кышкы спорт сезонунуң түңнелдериниң болгаш чайгы спорт сезонунуң сорулгаларының дугайында ВЛКСМ хооркомунуң секретары эш В. Серовтуң илеткелин дыңнаан. Илеткелчи хоорайның аныяк өскеннериниң спорт шимчээшкининге калбак киржилгезин, ооң иштинде чаа спортчуларның өзүлдезин болгаш кышкы спорт сезонунуң түңнелдерин анализтээн.

Спорт ажылын, ылаңгыя кышкы спартакиадаларны организастыг, бедик деңнелге эрттирери дээш, аңаа аныяктарның массалыг киржилгезин эвилелдээринге хоорайның комсомол, профэвилел организациялары болгаш спорттуң эки-тура ниитилелдери чамдык организастыг хемчеглерни алганын ол чугаалаан.

Кышкы спортка хаара туттуигаш хоорайның аныяктарындан ГТО-нуң бирги чергезин 2161 кижи, ийиги чергезин 241 кижи дужааган, а 56 кижи спорттуң I болгаш II разрядтарын дужааганнар. Хоорайның өөредилге черлериниң көдээ ажылагый техникумунуң, педучилищениң, фельдшер-акушер школазының, будүрүлге черлериниң сапог даараар мастерскаяның комсомол организациялары боттарының комсомолчуларын, аныяктарын спорт ажылынче хаара тудар талазы-биле идепкейин көргүскеннер.

Оон ыңай хоорайда спорттуң эки-тура ниитилелдери: «Металлург», «Урожай», «Искра» кышкы спорттуң хоорай, область маргылдааларынга бирги, ийиги черлерни ээлеп, эки түңнелдерни көргүскен. Чедиишкиннер-биле чергелештир улуг четпестер кышкы спорт сезонунда болгаш ажыг чайгы спорт талазы-биле белеткел ажылдарда бар болган дээрзин илеткелчи болгаш активтиң киржикчилери илереткен.

Чайгы спорт сезонунга белеткел хоорай иштинде кончут сула чоруп турар. Аъш-чем комбинадында, автотранспорт конторазында комсомол организациялары, спорттуң «Металлург», «Динамо», «Искра» эки-тура ниитилелдери, хоорай будүрүлгелеринде профэвилелдериниң комитеттери хол, бут бөмбүүнүң, баскетболдуң, чиик атлетиканың спорт шөлүгештерин тургускулаар талазы-биле ажылды багай организастап, боттарын спорт херекселдери-биле мынчага хандыртынмаан.

Спорттуң «Металлург», «Искра» эки-тура ниитилелдеринде бут бөмбүүнүң чаңгыс-даа командазы нетчелетинмээн, спорт формазы чок, шенелдениң кандыг-даа белеткелдерин чорутпайн турар, а хоорай стадионунуң дерилгези ам-даа дыка четпес.

Бо талазы-биле ажылды өөредилге, будүрүлге черлериниң комсомол организациялары, ВЛКСМ хооркому болгаш хоорайның кадык камгалал килдизиниң күш-культура сектору амдыгаа чедир боттарының удуртулгазында албаан. Үстүнде четпестерни дарый чайладыр хемчеглерни ап чорудар, чайгы спорт сезонунуң сорулгаларын чедиишкиниг боттандырар талазы-биле бердинген чептүг саналдарны актив деткээн. Актив чайгы спорт сезонунуң планын бадылаан.

Активке кышкы спорт сезонунда маргылдааларга эки түңнелдерин көргүскен коллективтерни болгаш шылгараан спортчуларны дипломнарның I, II, III чергелери-биле, ВЛКСМ хооркомунуң граммоталары-биле болгаш өртектиг белектер-биле тус-тус шаннагылаан.

Д. ЕНДАН.

Мал төлүн бүрүн камгалап алган

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу эш Дамбал-оол колхозтуң хоюн 1951 чылдан бээр малдап келген. Ооң кадарган хою чыл-бүрү өзүлделиг бооп турар.

Эш Дамбал-оол ам 250 баш төрүүр хой кадарып турар, ооң хою хүр кыш акшаан, түлүктеп төрүп турар. 189 төрээн хойнуң хураганнарын менди камгалап алган доруктуруп турар.

Колхозтуң чылгызындан 22 бе кулуннаан, кулуннар семис, шыырак өзүп турар. Чылгычылар Дүктүүн-оол биле Ээремчик чылгызын эки оттуг одарларже үргүлчү сайгарып турарлар.

О. ДЕГЕ.

БЕШ БОДАГАННЫ ӨСТҮРГЕН

Кызыл районнуң «Х Улуг хурал» көдээ ажыл-агый артелиниң тевези өзүлделиг. Ам колхозта 44 тева бар.

Колхозтуң тева кадарчызы эш Баян-Далай эрткен чылын дөрт бодаганны өстүрүп алган. Ооң тевелериндeн ам 5 тева төрээн бодаганнары менди доруп турар.

Б. АНАЙ-ООЛ.

Чаа профессияны шиңгээдип алыр дээш

Кызылдың башкы училищезинде хоорайның албан-хаакчыларындан элээн хөй кижилер заочно өөренип турар бис.

Бистер билиивисти бедидер дээш, кызымак ёзу-биле өөренип, чылдагаан чокка кичээлдер үспейн турар бис. Кичээлдер неделя санында ийи удаа организастыг, бедик деңнелде эрттип турар.

Кышкы экзаменнерге анатомияның, физиктиг географияның болгаш химияның экзаменнерин чедиишкиниг дужааган бис. Заочниктерден эштер Ж. Пульков, И. Монгуш, Н. Новокрешников, М. Оруспай олар ол экзаменнерни «4», «5» демдектерге дужааганнар.

Чоокта чаа училищениң башкылары бистиң-биле хүнде 8 шактыг консультацияларны эрттиргеннер.

Ам чайгы экзаменнерни чедиишкиниг дужаар, дараазының курстарыче шилчиири дээш, күзениишкиниг ёзу-биле белеткенип эгелединвис.

Заочник Ч. ДӨНГҮР.

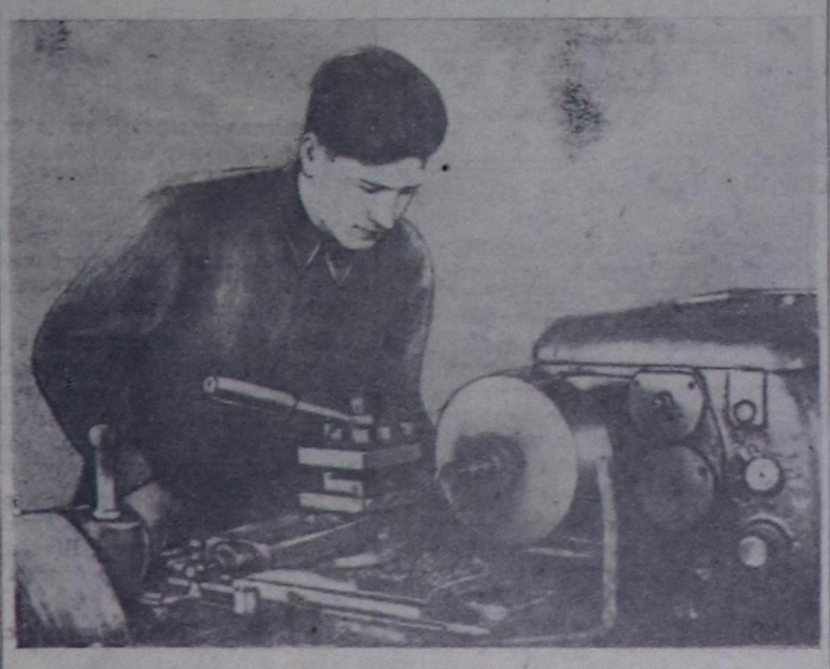

Кызылдың автотранспорт конторазының токары Н. П. Шатохин шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Март айның бүдүрүлге планын 168 хуу күүсеткен.

Чурукта: эш Шатохинниң ажылдап турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Часкы тарылга болгаш культура албан черлериниң амгы сорулгалары

СЭКП ТК-ныҢ сентябрь болгаш февраль-март ПленумнарыныҢ төөгүлүг доктаалдарын амыдыралга боттандырары-биле бистиҢ областыҢ колхозчу тараачыннары, МТС, совхозтарныҢ ажылдакчылары часкы хову ажылдарынче күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле кирипкен.

Ол чугула кампанияны чедиишкинниг эрттирип, көдээ ажыл-агый культураларының тарылгазын чоГуур хуусаазында бедик агротехниктиг деннелге чорударының, ынчангаш бедик дүжүттерни ажаап алырынга быжыг суурну салырының, ооҢ-биле чуртка көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин тургузарының эргежок чугула сорулгалары салдынган.

Областың элээн чамдык районнарында часкы хову ажылдарының массалыг эгелээшкини-биле холбаштыр, культура албан черлериниҢ мурнунга улуг болгаш харыысалгалыг сорулгалар салдынып турар. Социалистиг шөлдерде ажыл-ишчилериҢ ортузунга политик-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажылдарны эде тургузарын ол сорулгалар негеп турар.

Ынчангаш боттарының ажыл-чорудулгазын шөлдерже бүрүн угландырып, ылангыя кино-чуруктарны кышкы турум хевирден ховуларда бригадаларже, турлагларже дүргени-биле шилчидерин, бот-тывынгыр уран-чүүлдүн көргүзүглерин, ном тарадылгазын, ооҢ номчулгаларын масса чоннуҢ ортузунче калбаа-биле нептередири культура албан черлериниҢ амгы ыдыктыг хүлээлгези болур.

Культура бажыҢнарының, көдээ клубтарныҢ агиткультбригадалары чоннуҢ ортузунга тайылбыр-массалыг ажылдарны калбартыры-биле кады, партия организацияларыныҢ шөлдерде организастыг хемчеглеринге боттуг дузаны көргүзер ужурлуг.

Бо негелделерни күүседири дээш Чаа-Хөл районнуҢ культура албан черлериниҢ ажылдакчылары элээн хемчеглерни ап чорутканнар. РайоннуҢ колхозтары часкы хову ажылдарынче үнгелек турда-ла культура бажыҢы, көдээ клубтар, библиотекалар тодаргай планнарны кылып, бригадаларга, турлагларга көргүзер бот-тывынгыр уран-чүүл көргүзүглериниҢ белеткелин доосканнар. ОларныҢ культура-массалыг хемчеглериниҢ угланыышкыны часкы хову ажылдарынга чагырткан болгаш шөлдерге политиктиг ажылдың—лекция пропагандазының, көскү агитацияның уг-шии СЭКП ТК-ныҢ сентябрь база февраль-март ПленумнарыныҢ айытканы —көдээ ажыл-агыйны улам ыцай хөгжүдер, чуртка тараа бүдүрүлгезин улам көвүдедир дугайында хемчеглерни күүседиринче болгаш ажылчы чоннуҢ материалдыг чаагайжыдылгазын экижидер талазы-биле партияныҢ болгаш чазактың өске-даа чугула доктаалдарын массаныҢ ортузунга угаадып таныштырарынче угланган.

Ындыг болза-даа мындыг дээре чижектер өске районнарда амдыызында чок. Чамдык районнарныҢ культура бажыҢнары, көдээ клубтары база номчулга быжыннары, библиотекалар, турум болгаш көжер киноларны часкы тарылга үезинде көдээде ажыл-ишчилериҢ культурлуг негелделерин чөвү-биле хандырарынче угландыр боттарының ажылын мынчага эде тургуспаннар. МаҢаа чаҢгыс чижекти көргүзерге четчир.

Областа культура бажыҢнарының эҢ улугларының бирээзи—Шагаан-Арыгның Александр Матросов аттыг культура бажыны часкы хову ажылынга уткуштур белеткелди чоруттаан. Бот-тывынгыр уран-чүүл көргүзүү — концерттер белеткетинмээн, тодаргай планны ажылдап кылбаан, ынчангаш кажан, кайы колхозче азы бригадаже үнери, чүү кылыры билдинмес. Культура бажыҢының уран-чүүл удуртукчузу эш Шапошников бодунуҢ амгы дорт хүлээлгезин медереп билириниҢ улуу, харын культура бажыҢынга хүн санында анаа-ла олутпайлап эрттирип турганы илирээн.

Мындыг четпестер-биле культура албан черлериниҢ ажылдакчылары моон соҢгаар эптежип олурар ужур турбас. Ажылда бар четпестерни болгаш чазыгларны ол дораан-на чайладырынче бар аргаларны, күштерни угландыр тургузар херек.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниҢ бүгү-ле политкижизидилгелиг болгаш культура-массалыг ажылының идеялыг деҢнели, уткашынары оларда. кадрларныҢ ажылышчи мөзүзүнден, бот-идепкейинден, ажылга харыысалгазындан, билиниҢ деҢнелинден шуут хамааржыр. Мынчангаш культура албан черлериниҢ ажылын амгы сорулгаларга дүүштүр үндезини-биле чаартыры, социалистиг көдээ ажыл-агыйныҢ хову ажылдарынче оларныҢ бүгү күжүн мөөҢнээри, оларга боттуг дузаламчыны көргүзери, ажыл-чорудулгазын хүн-бүрү контрольдаары—көдээниҢ партия, совет, хөй-ниити организацияларыныҢ мурнунга бүгү чидии-биле салдынар.

Культура бажыҢнарында, клубтарда, номчулга бажыннарында бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнерин бо хүннерде күштүг агиткультбригадалар кылдыр эде организастааш, оларныҢ концерт программаларын чаартпыцаан, хову ажылыныҢ бригадаларынче, турлагларынче дораан аткарып, ында ажылдап турар колхозчуларныҢ, механизаторларныҢ ортузунга культура-массалыг ажылды хайныктырып эгелээр херек. Шөлдерде культура-массалыг хемчеглериниҢ баштайгы планынга шын шилитинген репертуарлыг концерттер көргүзүглери кирген турар ужурлуг.

Ажылды чөп организастаар, күштү таарыштыр тургузар болза, колхозтарныҢ, совхозтарныҢ бригада бүрүзүнге уран-чүүл бөлгүмнери кайы-даа районда четчир. АгиткультбригадаларныҢ күжүн таарыштыр хуваап, маршрудун чөп башкарып тургаш, часкы тарылга үезинде шөлдерде бригада бүрүзүнге бештен эвээш эвес концерттерни, селистарны чонга көргүскен туруп болур.

РайоннарныҢ культура-чырыдыышкын албан черлери боттарының ажыл-чорудулгазын социалистиг шөлдерже бүрүн угландырбышаан, көдээ ажыл-агыйны улам ыцай хөгжүдери, ылаҢгыя күр болгаш курукканн черлерни шиҢгээдири, ынчангаш тараа болгаш ногаа культураларының бедик дүжүттүүн чедип алыры деп ниити сорулганы амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынга биче эвес салыышкынны киирип шыдаарлар.

Б. БОЛДУР-ООЛ,
Областың культура эргелелиниҢ начальниги.

Херээженнер ортузунга ажылды экижидер

Барыын-Хемчик районнуҢ Ворошилов аттыг колхозта херээженнер чөвүлели колхозчу херээженнерни колхоз бүдүрүлгезинге киириштирер ажылдың тодаргай хемчеглерин албайн турар.

Колхозчу херээженнерден эрткен чылын 40 ажыг кижи күш-хүнүнүҢ минимумун күүсетпээн, 20 кижи колхоз бүдүрүлгезинге ажылдаваан. Ол практиканы билип тура-ла ажылдың организастыг хемчеглерин чорутпайн турар. ЫлаҢгыя колхоз бүдүрүлгезинге киржип болур 115 херээженнерден бо чылдың баштайгы үш айында чаҢгыс-даа күш-хүнү ажылдап алган кижи чок.

Амгы үеде часкы тарылга ажылы хайныышкынныг чоруп турда, аҢаа колхозчу херээженнерни киириштирерин четпес организастап турар. Тудугда болгаш мал ажылында ажылдап турарларның саны кончуг эвээш.

Колхозчу херээженнериниҢ ортузунда политик-кижизидилгелиг болгаш культура-массалыг ажылдар чорутунмайн турар. Бижик өөредилгезин багай организастаан. Илеткелдер болгаш коллективтиг номчулгалар, беседалар чорувайн турар.

Херээженнер чөвүлелиниҢ ажылын экижидери негетинип турар.

О. САМБУ.

Малчыннарның чедиишкини

Сүт-Хөл районнуҢ «Сталинчы орук» колхозтуҢ шээр малы түлүктеп төрүп турар.

КолхозтуҢ малчыннары Амирбет төрээн 160 өшкүден 165, С. Бора 85 өшкүден 90 анайны, Самыя 64 хойдан 64, Серен 55 хойдан 55 хураганны камгалап алган.

Малчыннар бо чылын малдың чаш төлүн менди алгаш, колхозтуҢ мал өстүрер планын ажыр күүседир дээш социалистиг чарыш-биле ажылдап турарлар.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

Мурнакчы башкылар

А. И. Хорошилова Кызыл районда Бай-БулуҢ чеди чыл школазының VII клазының удуртукчу башкызы. Ол бир дугаар башкылаан чылындан эгелээш, совет башкының хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип келген. Башкы Хорошилова ам бо школада математика талазы-биле быжыг билиглерни шиҢгээтирер дээш, кызымак, күжениишкинниг ёзу-биле ажылдап келгениниҢ түҢнелинде, ооҢ клазының өөреникчилериннен эрткен улдуҢнарда багай демдектерге өөренген, чуруму кошкак өөреникчилер чок болган. ООҢ өөреникчилери: Оюн-оол, Намнай-оол, Хояваа олар эртем бүрүзүнге чүгле «4», «5» демдектерлиг өөренип, школаның дээрге өөреникчилериҢе санадып турарлар.

Школаның башкылар коллективи эш Хорошилованың дуржулгазын өөренип, боттарының практиктиг ажылынга ажыглап турар. Башкы Хорошилова ам бодунуҢ клазын часкы экзаменнерге чедиишкинниг белеткендирип, катаптаашкынны хынамчалыг чорудуп турар.

К. ХЕРТЕК.

* * *

Орус дыл башкызы Н. И. Дербенева бистиҢ көдээ суурнуҢ эге школазынга ажылдаа-ла дөрт чыл чедип чоруур. Ол бо аразында суурнуҢ дыка хөй ургларын улуг орус улустуҢ дылынга өөредип, оларга ханы, быжыг билиглерни берип келген.

Эш Дербенева кичээл бүрүзүнге эки белеткелди кылып, башкылаашкынга көргүзүг херекселдерин үргүлчү ажыглап, кичээлди өөреникчилерге билдингири-биле чорудуп турар. Ол бодунуҢ кызымак, соНуургалы-биле тыва дылды база кылдыр өөренип алган, өөреникчилер-биле хостуг чугаалажып, оларга чечен-чогаалдың үзүндүлериниҢ, солуннар, сеткүүлдер иштинден соНуурганчыг чүүлдериниҢ коллективтиг номчулгаларын чорудуп турар.

Коллективтиг ындыг номчулгалар болза, өөреникчилериниҢ сөзүн байлакшыдарынга улуг дузалыг болган. Кичээлден дашкаар кижизидилге ажылдарын өөреникчилериниҢ ортузунга ол база эки организастап турар.

Эш Дербенева ам өөреникчилерни орус дыл талазы-биле часкы экзаменнерге хынамчалыг белеткендирип турар. ООҢ өөреникчилери экзаменнерни база-ла мурнуку чылдар ышкаш шупту чедиишкинниг дужаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Школага ургларны эки өөредип, кижизидип турар төлептиг башкыны колхозчулар улуу-биле хүндүлеп, аҢаа чоргаарланып турар.

Д. ХЕРТЕК.

Бай-Тайга районнуҢ Дөн-Терек эге школа.

„Сталинчы орук" колхозтуҢ тудуг бригадазында

Каа-Хем районнуҢ «Сталинчы орук» колхозтуҢ тудуг бригадазы бо чылдың тудуг планын күүседир дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Бригада 1000 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планындан 900 кубометрни кезип белеткээш, 780 кубометрни колхоз төвүнде, 120 кубометрни машина оруунда сөөртүп дужүрген, 200 кубометр маҢзыны дилген. Эрткен чылдан шилчээн бажыҢнарны крышалап турар. Тудугжулар Аракчаа, Манчыр-оол, Капшык-оол, Алыков хүн нормазын 150—200 хуу, Самбин, Омзаар, Бадарчы 125—150 хуу күүседип, бригаданың мурнакчылары болуп турарлар.

С. БИЧИК.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Сарыг-БулуҢ суурну ногаанчыдар өйү келген

ЭрзиниҢ төвү— Сарыг-БулуиныҢ тудуг-сууру чыл келген тудум өзүп, калбарып турар. Суур чаа тудугларбиле немежип, өзүп турар болзажок, ону ногаанчыдарының талазы-биле ажыл оон ыракта хожудап турар.

Албан черлериниҢ болгаш чурталга бажыҢнарының чанында тараан эвээш ыяштар ажаалга суггарылга чогундан чылдың-на үнмес ара кадып каар чорук ам мырыҢайла чаҢчыл болган.

Эрткен чылын суурнуҢ чурттакчылары төп кудумчуга ыяш тарыыр оҢгарлар казып, ону долгандыр херимнеп эки эгелээшкинни кылган турган. Ынчалзажок, ол эгелээшкинни суур Соведи билдинмес чылдагаан-биле ара соксадып каан. ООҢ соонда кудумчулап эрткен, дүшкен кижилер херимни оярындан чалгаарааш, сый базып, үрегдеп оттулуп каапкан. Суурга ыяш тарып, ону естуреринин бүгү аргалары бар.

СуурнуҢ ногаанчыдылгазын эрткен чылдагызы ышкаш ара соксадыр чорукту суур СовединиҢ талазындан бо чылын болдурбайн, харын бар аргаларны ажыглап тургаш, кудумчуларга ыяш олуртулгазын дарый чорудуп, район төвүн чечектелдирип чаагайжыдар дээш, амдыгааштан бүгү-чаитиниҢ воскресниктерин организастаза чогуур.

Ч. ЧАЯН-ХӨӨ.

Күрүненің хөреңгизин карак огу дег камгалаар херек

Тес-Хем районнуҢ төвү Самагалдай суурда районнуҢ мал эмнелгези тургустунгандан бээр элээн үр үе эрткен. ЭмнелгениҢ тудуу район төвүнге көскү черни ээлеп турган. ЭмнелгениҢ кол тудуглары контора, лаборатория, мал чемгерер сарай, чунар бажың болгаш өске-даа тудуглар долгандыр улуг херимниг турган.

Областың районнарының төптери, суурлары чыл бүрү чаагайжыдыр туттунуп турар. Ындыг турбуже Тес-Хем районнуҢ мал эмнелгезиниҢ тудуу өзер херекчок, харын үрелип, чидип турар апарган.

Эмнелгени долгандыр турган херимниҢ чүгле чагылары, мал чемгерер сарайның ханазы шаарарып туруп калган, чунар бажыҢның орнунда чүгле чагылар арткан. КүрүнениҢ ол тудуу канчап барганыл? Чамдыызы мал эмчизи ЗахаровтуҢ хуузунда ажыглалында кирген, чамдыызын чамдык чурттакчылары ийи-чаҢгыстап дажыглап оттулган.

Захаров бодунуҢ хуузунда ажылагыйын сайзырадыр сорулга-биле эмнелгениҢ кажаа-херимин бузуп эккелгеш, бажыҢының чанында огород кылып алган. Захаров хөй-ниитиниҢ хөреңгизин карак ажыттаарынга улуг сонуургалдыг. ООҢ инектери болгаш кадайының төрелдериниҢ инектери эмнелгениҢ аттарынга белеткеп турар сиген-биле каш чыл дургузунда халас хандыртынып келген. Захаров эмнелгениҢ оттулар ыяжын база-ла халас ажыглап турар.

ЭмнелгениҢ тудуг, септелгезинге сагыш салбайн, хөй-ниитиниҢ хөреңгизин карак ажыттап турар Захаровту харыысалгаже киирер өйү келген.

С. КӨГҮШ.

Колхоз өнчүзүнүҢ самчыгдакчыларын хемчег алыр

Өвүр районнуҢ «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артелинде отчётучёт билдинместеп, самчыгдакчылар сеөлгү үеде көвүдеп турар апарган. 1954 чылда артель баштаар чери колхозчуларның каккан ыяжын ында албан черлеринге саткан. 1 кубометриниҢ өртээ 13 рубль, 250 кубометр ыяшты 3250 рубльге саткан. Ол акшаны колхоз кассазында киргеН кандыг-даа документ чок боop турар.

Бо чылдың апрель айда район төвүнден үрезин сөөртүп эккээри-биле колхозтуҢ чолаачызы эш Көк-Хунага колхоз баштаар чери айтыышкын бээрге ажыы бичии дээш хүлээвээн. Колхоз баштаар чери ревизия кылдыртырга Көк-Хунаны авансыга 1400 рубль алган кылдыр документ кылгаш, херек кырында 700 рубль бергеш 700 рубльди эш Тажы боду алганы илерээн.

Колхозта партия эге организациязының секретары болгаш колхозтуҢ санакчызы эш Тажы колхозтуҢ санхөвзүн будулдуруп турар. АртельдиҢ ниити хөреңгизинге шыҢгыы ревизия чорудары негетинип турар.

К. КАРА-САЛ.

Чехословакияда чер-черниҢ национал комитеттеринге соҢгулдаларга белеткел

ПРАГА. Бүгү чуртта округтарныҢ соҢгулда комиссиялары национал комитеттериниҢ депутаттарынга кандидаттар регистрастаашкынын чорудуп турар. СоҢгукчулар боттарының хуралдарынга областарныҢ хоорайларының, районнарныҢ чер-черниҢ национал комитеттеринге 170 муҢ хире кандидаттарны депшидип үндүргеннер.

Күрүне эрге-чагыргазының чер-чер органнарынга эҢ эки эр, херээжен ажылчыннар, инженерлер, механиктер, чаҢгыс-аай көдээ ажылагый кооперативтериниҢ кежигүннери, эртемниҢ болгаш уран-чүүлдүҢ ажылдакчылары депшитиргеннер.

(СЭТА).

Аргентина биле Венгр Улус Республиканың аразында садыг дугуржулгазы

БУЭНОС-АЙРЕС. Аргентина биле Венгр Улус Республиканың аразында садыг дугуржулгазынга аг салдынган деп Аргентинаның дашты-кы садыг министерствозу дыҢнаткан. Ол дугуржулга ийи чурттуҢ аразынга барааН солчуушкунун 8250 муҢ доллар ниити түҢге көрүп турар. Аргентина кызылтасты, кукурузаны, хендир үзүн, алгы-кеьшти Венгрияга бээр болгаш Венгр Улус Республикадан машиналарны, үлетпүр дериглерин, алюминийни, каҢ хоолайларны болгаш электри дериглерин алыр.

(СЭТА).

Массалыг узуткаашкынның чепсектерин хоругдаар

БУЭНОС-АЙРЕС. ЧилиниҢ «Эль сигло» солуну ЧилиниҢ тайбың талакчыларының шимчээшкининиҢ удуртур чериниҢ медеглелин парлаан, ол медеглелде болза, массалыг узуткаашкынның чепсектерин хоругдаарын негеп турар. «Бистер тайбың талалакчылары атомнуг чепсекке удур походту эгелээр бис» деп медеглелде чугаалап турар.

Атомнуг чепсекти хоругдаарының дугайында кыйгырыгның адаанга 350 муҢ чилилер аттарын салганнар. Атомнуг болгаш водородтуг бомбаларны хоругдаарын база чепсегленишкинни кызыгаарлаарын негеп тур бис деп ында бижип турар.

(СЭТА).

„Берёзка" ансамблиниҢ Голландияда оюн көргүзүү

ГААГА. СоветтиҢ «Берёзка» деп хореографиктиг ансамбли Голландияның хоорайларында улуг чедиишкиннер-биле оюн көргүзүп турар. Шупту 14 концерттерни көргүскен. Ол ансамбиль Амстердамдан болгаш Гаагадан аҢгыда Утрехтиге, Хаарлемге, Лейденге, Боссумга болгаш Арнгемге оюн көргүскен. Ансамбль ол ышкаш чурттуҢ соҢгу талазынче база чоруп, Гронингенге болгаш Винсхотенге оюн көргүскен. Чер болганга көрүкчүлер ансамбильдиҢ көргүзүглерин изии-биле уткаан.

(СЭТА).

БУТ БӨМБҮҮНГЕ ЧУРТТУҢ БИРГИ ЧЕРИ ДЭЭШ

ТБИЛИСИ. «Динамо» стадионунга МоскваныҢ болгаш ТбилисиниҢ «Динамо» командаларының бут бөмбүүнүҢ бирги чери дээш маргылдаазы болган. Оюн москвачыларныҢ тиилелгези-биле 2:1 санныг доозулган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуҢ оралакчызы М. Н. ЛЮНДУП.

Чуртталга бажыҢының арыг-шевери дээш

Уруглар! БоттарыҢарын бажыҢыҢарга арыг-шеверни болгаш корум-чурумну. таарымчалыг байдалды тургузары дээш демисе.кинер.

БодуҢарның бажыҢыҢар иштинге хүн херели болгаш чырык дээп кирген турарын чедип алыр дээш оралдажыҢар.

СоҢгаларны үүг-хөө-биле, чечектер-биле дуглаваҢар, аҢаа кылын көжеге аспаҢар.

Чылдың чылыг үезинде удааш эртен туруп келгениҢер соонда азы кичээлдерге белеткениреҢерниҢ болгаш удууруҢарның мурнунда бажыҢыҢарның соҢгаларын ыяавыла ажыдып туруҢар.

Кудумчудан бажынче бок, хир киирбеҢер. БажыҢга киреринҢерде даштын эжик кастыҢында чадыгга будуҢарны чодуп аштаҢар.

Бажың иштин бокталдырбаҢар, довурак-доозун бурулатпаҢар. Мебельди камныг тургузуҢар. БоттарыҢарны арыг-силиг ап чоруҢар. корум-чурумну сагыҢар. Бажың иштинде чүве бүрүзү ыяавыла салыр черлиг болур ужурлуг. Стол кырынга хирлиг сава тургуспаҢар. аҢаа аъш-чемни ажык салбаҢар. Аъш-чем продуктуларны шкаф иштинге сугуҢар, оларны марля, арыг аржыыл-биле дуглаҢар.

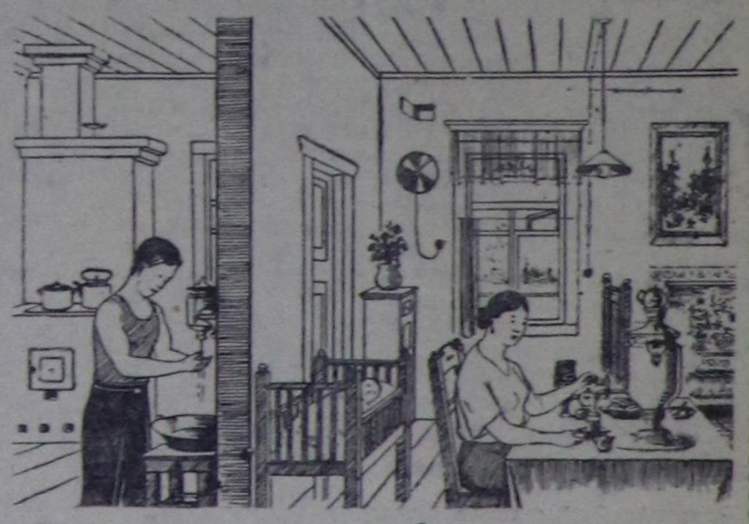

Арыглап-шеверлээр ажыл талазы-биле улуг кижилерге дузалажыҢар. Доозунну өл пес-биле арыглап чодуҢар, шаланы өтүрген ширбиил-биле азы өл пес-биле ораап каан щётка-биле аштаҢар.

Бажың иштинге херек чок чүвелерни чыттырбаҢар, бок-сак чүүхөө чыгбаҢар. Олар—шеверге болгаш корум-чурумга шаптык ужураштырып, идик, хеп үрээр бичии ак курттарның тыптырынга идиг болуп турар. Бок-сак чүү-хөөге доозун, хир чыглып долар болгаш күскелер аҢаа тыптып келир.

Хемирер амытаннар чемни чүгле тып чиир эвес. харын продуктуларны үрегдеп турар, олар болза. чамдык айыылдыг аарыгларны кижилерге халдадып болур. Хемирер амытаннарның үнгүрлерин чок кылыҢар. оларга дузактарны болгаш капкаларны салыҢар.

Кичээлдерге белеткенир, боттарыҢарның херээнерни кылыр, дыштанып удуур тускай булуҢнуг болуҢар.

Арыг-силиг таарымчалыг чуртталга бажыҢы болза, кадык камгалалынга. кижизидилгеге дузалап, кижиниҢ омак-сергек сеткилсагыжын көдүрүп турар. Шак ындыг чуртталга бажыҢынга сагыш амыр чурттаар, өөренир болгаш ажылдаар база ойнаар аргалыг болур.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыҢы.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуҢ 3—62, харыысалгалыг редакторнуҢ оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниҢ—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаза киллистериниҢ 4—98, иштики информация, бухгалтериянын—3—65.

ТС—01761. Культура эргеделиниҢ типографиязы